

การเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยไทย : ตามแนวการ เรียนรู้ภาษาอย่างธรรมชาติแบบองค์รวม

มูลนิธิชมรมไทย-อิสราเอล
ในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ

สถาบันแห่งชาติเพื่อการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ

คำนำ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติได้ศึกษาองค์ความรู้ เรื่อง การเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยของกลุ่มแนวคิดทฤษฎีต่าง ๆ 10 แนวคิดทฤษฎี และพบว่ามี 5 แนวคิดทฤษฎี มีการนำมาประยุกต์ในบริบทสังคมไทยในโรงเรียนอนุบาลและประสบความสำเร็จ สามารถเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงการปฏิรูปการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุด

การเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยไทย : ตามแนวการเรียนรู้ภาษาอย่างธรรมชาติแบบองค์รวม เป็นการถอดแนวคิดสู่การปฏิบัติในสังคมไทยที่มุ่งเน้นการจัดสิ่งแวดล้อมด้านภาษาที่ดีทั้งการฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน การให้เด็กได้เรียนรู้ผ่านการลงมือกระทำด้วยตนเอง จนเกิดองค์ความรู้และผลงานชิ้นเอง เอกสารนี้มุ่งจะอธิบายให้ครู พ่อแม่ และผู้ปกครอง ได้ทราบว่าการจัดการเรียนรู้ตามแนวการเรียนรู้ภาษาอย่างธรรมชาติแบบองค์รวม เด็กจะได้รับการพัฒนาอย่างไร ในแต่ละวันครูจะจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างไร พ่อแม่จะสนับสนุนให้เด็กเกิดการเรียนรู้ได้อย่างไร

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ขอขอบคุณคณะผู้วิจัยและขอให้เอกสารฉบับนี้เป็นจุดเริ่มต้นเพื่อการสร้างความรู้ ความเข้าใจกับครู พ่อแม่ และผู้ปกครอง ถึงการจัดการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุดสำหรับเด็กปฐมวัย

นายรุ่ง แก้วแดง

เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ

กันยายน 2543

สารบัญ

	หน้า
1. ความเป็นมา ปรัชญาและแนวคิดของการเรียนรู้ภาษาอย่างธรรมชาติแบบองค์รวม	7
2. การเรียนรู้ภาษาอย่างธรรมชาติแบบองค์รวม ช่วยสร้างสรรค์ปัญญาเด็กไทยได้อย่างไร	15
3. การเรียนรู้ภาษาอย่างธรรมชาติแบบองค์รวมในบริบทสังคมไทย	36
บทสรุปภาษาธรรมชาติในโรงเรียนอนุบาลหุ่น้อย	52
บรรณานุกรม	53

บทที่ ๑

ความเป็นมา ปรัชญาและแนวคิดของ การเรียนรู้ภาษาอย่างธรรมชาติแบบองค์รวม

ความเป็นมา

ภาษาธรรมชาติ (Whole Language) เป็นคำที่พบครั้งแรกในหนังสือภาพของเด็กที่เขียนโดย จอห์น อามอส โคมินิอุส ในยุคคริสต์ศตวรรษที่ ๑๗ (กู๊ดแมน : ๒๕๑๓) ซึ่งเป็นหนังสือเล่มเล็ก ๆ ที่เหมือนย่อโลกไว้ และภาษาธรรมชาตินั้นเต็มไปด้วยภาพสิ่งต่าง ๆ - ชื่อ - คำอธิบายสิ่งเหล่านั้น

ส่วนความหมายของภาษาธรรมชาติของโคมินิอุส จะไม่เหมือนความหมายในปัจจุบันเสียทั้งหมด แต่ก็ได้ชี้ให้เห็นลักษณะเด่นสำคัญที่ดำเนินถึงวิธีการเรียนรู้แบบเด็ก ๆ ด้วยการใช้ภาษาเช่นเดียวกับปัจจุบันที่เราใช้นี้เอง โคมินิอุสเชื่อว่า เด็กสามารถค้นพบข้อมูลใหม่ ๆ ได้ด้วยการนำเสนอด้วยสิ่งที่เด็กคุ้นเคยในชีวิตอยู่แล้ว เด็กจะเข้าใจสิ่งของที่เป็นรูปธรรมได้โดยการใช้ภาษาถิ่นหรือภาษาในชีวิตประจำวันของเด็ก

นักการศึกษาในช่วงระหว่างคริสต์ศตวรรษที่ ๑๗ - ๒๐ ได้ระบุว่าหลักการของการเรียนรู้ภาษาอย่างธรรมชาติแบบองค์รวมในยุคนี้คล้ายกันกับแนวทางของโคมินิอุส ความรู้จะเกิดขึ้นอย่างพรุ่งพรั่งจากกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาภาษาพูด ภาษาเขียน ซึ่งครูจะเห็นได้ชัดเจนว่าเด็ก ๆ นั้นอาศัยภาษาเป็นสื่อในการแก้ปัญหาต่าง ๆ อย่างมีความหมายในกระบวนการเรียนรู้ทั่ว ๆ ไปของเด็กในโรงเรียน (กู๊ดแมน สมิธ เมอร์ริตติช และกู๊ดแมน : ๒๕๓๐) ส่วนครูก็เช่นกันครูใช้ภาษาทุกทักษะ ทุกด้าน ฟัง พูด อ่าน เขียน แบบองค์รวมในทุกกิจกรรมในห้องเรียน เช่น การวิเคราะห์เรื่องราวต่าง ๆ การแนะนำหลักสูตร การทำจดหมายข่าว การเขียนบทความ การเขียนหนังสือต่าง ๆ ฯลฯ ครูบางกลุ่มได้อธิบายการพัฒนาปรับเปลี่ยนการอ่านของเด็กจนเกิดแนวทางใหม่ของการอ่านแบบภาษาธรรมชาติได้

ในปี พ.ศ. ๒๕๒๑ โดโรธี วัตสัน และคณะในเมืองโคลัมเบีย รัฐมิสซูรี ได้ก่อตั้งกลุ่มครูกลุ่มแรก มีชื่อว่ากลุ่มครูประยุกต์ใช้แนวภาษาธรรมชาติ (TAWL) ที่ร่วมมือกันปรับเปลี่ยนแนวทางเข้าสู่ภาษาธรรมชาติ (Teacher support group) บทความเกี่ยวกับภาษาธรรมชาติเริ่มปรากฏมากขึ้น และในปี พ.ศ. ๒๕๒๓ มีการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการการเรียนการสอนภาษาแบบธรรมชาติ เพื่อนำแนวทางนี้ไปใช้ในชั้นเรียน

นักทฤษฎีสำคัญที่ให้ความเข้าใจเรื่องภาษารวมชาติ

ดิวี่ (๒๔๘๑ , ๒๔๘๖) ได้กล่าวถึงการเรียนรู้ภาษาของเด็กก่อนการพัฒนาเข้าสู่การใช้ภาษาอย่างถูกต้องตามหลักภาษา (อารี ลัทธิหวิ : ๒๕๓๕) ว่าเกิดจากประสบการณ์ตรงโดยการลงมือกระทำด้วยตนเอง (Learning by doing) และได้สร้างทฤษฎีที่เป็นกุญแจสำคัญของความคิดเรื่อง พลังของการสะท้อนความคิดต่อการสอนของครู (Reflective teaching) ที่ผู้เรียนต้องเป็นศูนย์กลางของกระบวนการเรียนรู้ ครูผู้สอนควรบูรณาการด้านภาษาให้กลมกลืนไปกับการเรียนรู้ทุกเรื่องในหลักสูตร ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ

เพียเจท์ (๒๔๙๘) ที่มีอิทธิพลต่อกระบวนการสอนภาษารวมชาติ โดยกล่าวว่า เด็กจะเรียนรู้จากกิจกรรมโดยการเคลื่อนไหวของตนเอง จากการได้สัมผัสกับสิ่งแวดล้อมและสร้างองค์ความรู้ขึ้นภายในตน กระบวนการเรียนรู้มีใช้เกิดจากการรับเข้า (Passive) แต่เพียงอย่างเดียว เด็กจะเป็นผู้กระทำการเรียนรู้ (Active) ในการคิดด้วยตนเอง การเรียนรู้ของเด็กเกิดขึ้นจากการมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมผ่านการเล่น จะช่วยให้เด็กได้เรียนรู้ภาษาจากกิจกรรมที่ทำร่วมกัน และเป็นรายบุคคล

ซิงไวทสกี (๒๕๒๑ , ๒๕๒๙) ได้กล่าวถึงการเรียนรู้ภาษาของเด็กว่า เกิดขึ้นได้จากการปฏิสัมพันธ์กับบุคคลใกล้เคียง เช่น พ่อ แม่ เพื่อน ครู และอิทธิพลของบริบทสิ่งรอบตัวเด็ก การช่วยเหลือและลงมือทำเป็นขั้นตอน ผ่านการเล่นและกิจกรรม ช่วยให้เกิดการเรียนรู้ภาษาผ่านการใช้สัญลักษณ์

ฮอลลิเดย์ (๒๕๑๘) ได้กล่าวถึงพลังของบริบทที่แวดล้อมในสถานการณ์ที่หลากหลายมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ และการใช้ภาษาของเด็ก การปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้คนที่เกี่ยวข้อง เด็กจะเป็นผู้ใช้ภาษาจากการเรียนรู้ทุกสิ่งผ่านภาษา และเรียนเกี่ยวกับภาษาไปพร้อม ๆ กัน

กูดแมน (๒๕๑๓) ได้รับการยกย่องในฐานะผู้บุกเบิกแนวการสอนภาษาแบบองค์รวม จนมีผู้ให้ความสนใจนำความคิดไปใช้ในประเทศต่าง ๆ และมีผู้ให้การสนับสนุนเผยแผ่ออกไปอย่างกว้างขวางในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๑๓ เป็นต้นมา เขากล่าวว่า ภาษาเป็นเรื่องสำคัญสำหรับชีวิตเด็ก เด็กต้องเรียนรู้ภาษา และต้องใช้ภาษาเพื่อการเรียนรู้ ครูต้องตระหนักในความสำคัญนี้

ปรัชญาและแนวคิด

การสอนภาษาแบบธรรมชาติ (Whole Language Approach) มีวิวัฒนาการมาจากหลายศาสตร์ และหลายแนวคิด ในกลุ่มนักภาษาศาสตร์ นักสังคมวิทยา นักจิตวิทยา พัฒนาการและการเรียนรู้ **แนวการสอนภาษาแบบธรรมชาติเป็นปรัชญาแนวคิด ไม่ใช่วิธีการ**

สอนภาษาอย่างที่น่าสนใจ เพราะจากแนวคิดนี้ ครู พ่อแม่ หรือผู้ใหญ่สามารถนำไปสู่การ สอนด้วยวิธีการต่าง ๆ ได้อย่างหลากหลาย

นักการศึกษาได้ชี้ให้เห็นพัฒนาการทางการคิดและการใช้ภาษาของเด็กโดยการเรียนรู้ ผ่านประสบการณ์ตรงจากสิ่งที่ยังมีความหมาย เด็กจะรับและซึมซับข้อมูลทางภาษาจาก สภาพแวดล้อมในบริบททางสังคม วัฒนธรรมและการใช้ภาษาร่วมกันกับผู้อื่นที่อยู่แวดล้อมใกล้ ชิด ซึ่งจะทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้ภาษาได้ดีโดยเด็กจะไม่เกิดความรู้สึกยากลำบากในการเรียนรู้ เหมือนแนวการสอนภาษาในระบบโรงเรียนแบบเดิม แนวทางการจัดประสบการณ์เพื่อพัฒนาทาง ภาษาของเด็กในโรงเรียน จึงควรให้ตอบสนองของธรรมชาติการเรียนรู้ของเด็ก และเหมาะสมกับขั้น พัฒนาการของเด็กแต่ละวัย หลักการ แนวคิดแบบภาษาธรรมชาตินี้ สามารถใช้เป็นวิธีการเรียน การสอนภาษาในโรงเรียน เพื่อให้เด็กเกิดความสนใจในการเรียนรู้ภาษาอย่างมีความหมายต่อชีวิต

จากบทสัมภาษณ์ ศ.ดร.อารี สัตถหวิ ในโครงการวิจัยและพัฒนา ท่านให้ความรู้ว่า ภาษาธรรมชาติไม่ใช่วิธีการ ไม่ใช่ข้อกำหนดใด ๆ ที่จะชี้ความสำเร็จที่มีรูปแบบตายตัว แต่เป็น เรื่องของ**ปรัชญาแนวคิด**ที่จะให้เด็ก ๆ เรียนรู้ให้อ่านออกเขียนได้ พัฒนาการเรียนการสอนภาษา ของเด็ก ๆ ที่พบว่าแตกต่างจากวิธีที่สอนกันอยู่แบบเดิมในโรงเรียน ทั้งภาษาพูดและภาษาเขียน ความสำคัญของนวัตกรรมนี้เกิดมาจากการได้แนวความคิดที่ค้นพบโดยการสังเกต การเรียนรู้ ภาษาที่เป็นธรรมชาติของมนุษย์ตัวเล็ก ๆ จึงเหมาะกับพัฒนาการและความสามารถของเด็กตั้งแต่ แรกเกิดไปจนโต มีความชัดเจนอยู่สองแนว คือ การที่ผู้เรียนได้อยู่ท่ามกลางสิ่งแวดล้อมที่อบอุ่น เสมือนบ้าน และ**อาบเอิบ (Immersion)** ไปด้วย โลกของภาษาและหนังสือ คือคล้ายว่า ชุ่ม ฉ่ำ จนซึมซับเข้าไปทุกขณะที่ได้ฟังพ่อแม่ ครู อ่านหนังสือให้ฟังทุกวันด้วยนั้นแนวหนึ่ง อีก แนวหนึ่งคือ นักวิจัยเริ่มไปศึกษาการเรียนรู้ภาษาของเด็ก สังเกต ติดตาม ดูเด็กอายุขบกว่า ๆ ถึงระดับประถม พบว่า การเรียนรู้ที่แท้จริงของเด็กนั้น เป็น**การเรียนรู้ที่เป็นไปอย่างธรรมชาติ (Naturally)** ซึ่งความรู้ที่พบสองทางนี้ก่อให้เกิดการพัฒนาการเรียนรู้ภาษาอย่างกว้างขวาง ในเวลาต่อมา ที่สำคัญเหนือไปกว่าการรู้ภาษาอ่านออกเขียนได้ของเด็กนั้น นวัตกรรมการเรียนรู้ ตามแนวภาษาธรรมชาติของเด็กนี้ เป็นนวัตกรรมทางการศึกษาที่จะนำให้เด็กเข้าถึงความจริงโดย การฝึกเชื่อมโยงให้ผู้เรียนมองชีวิตและสรรพสิ่งจากภาพรวมไปสู่ส่วนย่อย ผู้เรียนสร้างองค์ความ รู้อย่างเป็นธรรมชาติและเปิดนำความสามารถของเขา เพื่อการเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้อย่างไม่ มีขีดจำกัด ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญในการไปสู่ขั้นสูงสุดของศักยภาพที่มนุษย์พึงจะเป็นได้

ปรัชญาแนวทางสูงสุดของปวงชนชาวไทย

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดชฯ ทรงมีพระราชดำรัสแก่พสกนิกรชาวไทยเมื่อวันที่ ๒๒ ธันวาคม ๒๕๔๒ เรื่องภาษาและการเข้าถึงภาษา ดังนี้

...ต้องหาวิธีที่จะทำการเรียนการสอนให้ได้ประโยชน์
และสามารถเข้าใจความจริง ไม่ใช่ให้เข้าใจภาษา
แต่เข้าใจวิชาการ ไม่ใช่วิชาการอย่างเดียว
ต้องเข้าใจวิธีปฏิบัติตน หมายถึงจริยธรรมต่าง ๆ
ต้องเรียน ต้องรู้ ให้รู้กว้างขวาง
อันนี้เป็นข้อสำคัญในการพัฒนาการศึกษา
ถ้าไม่พัฒนาการศึกษาประเทศก็อยู่ไม่ได้
ความเข้าใจของบุคคลจะไม่มี
ถ้าความเข้าใจของบุคคลไม่มี
ข้อใดก็ตาม ที่คนไม่เข้าใจคือ
สื่อความหมายความคิดไม่ได้
ถ้าไม่มีความรู้ โดยเฉพาะภาษา
อันนี้ที่จะต้องแก้ไข
ที่บอกว่าแก้ไข เพราะรู้อย่างไม่ดี...

จากพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ จะเห็นว่าพระองค์ให้ความสำคัญกับภาษาในฐานะเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะทำให้เกิดความรู้ ความคิดเห็น ความเข้าใจในวิชาการ และการพัฒนาการศึกษาที่มีความสัมพันธ์กับความอยู่รอดของประเทศชาติ ภาษาจึงนับได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการเรียนรู้โลกรอบตัวของเด็กตั้งแต่เกิด และเป็นสื่อในการเรียนให้ได้ความรู้ ประสบการณ์ต่าง ๆ ในโรงเรียน วิธีการเรียนรู้ภาษาจึงเป็นประเด็นที่ต้องพิจารณา ค้นหาหนทางที่เด็กเรียนรู้แล้วได้ผลดี มีความสุขในการเรียนรู้ จนสามารถใช้ภาษาได้อย่างมีความหมาย ใช้ภาษาสื่อความเชื่อมโยงกับคนที่เด็กอยู่ใกล้ซิดได้ดีจนถึงระดับที่เด็กสามารถใช้ภาษาเป็นเครื่องมือในการแสวงหาความรู้ในยุคสารสนเทศนี้ผ่านภาษานั้นเอง นั่นคือพระราชดำรัสข้างต้นที่ว่า "สามารถเข้าใจความจริง ไม่ใช่ให้เข้าใจภาษา แต่เข้าใจวิชาการ"

นวัตกรรมภาษาธรรมชาติที่ปรากฏในเมืองไทย

ในประเทศไทยมีนักการศึกษาและคณาจารย์จากมหาวิทยาลัยที่ทรงคุณวุฒิหลายท่านได้ให้ความสนใจเรื่ององค์ความรู้ของนวัตกรรมแนวทางภาษาธรรมชาติ (Whole language) และนำมาทดลองใช้ในโรงเรียน เท่าที่ปรากฏชัดคือ ตั้งแต่ปี ๒๕๒๖ จนปัจจุบัน อาทิ เช่น ศ.ดร.อารี ลัคนหวัณ ศ.ดร.ฉันทนา ภาคบงกช รศ.ดร.ภรณ์ี ศุรุรัตน์ะ ศ.ดร.บุษบง ตันติวงค์

ดร.วรนาท รักสกุลไทย ดร.พัชรี พลโพธิ์น ดร.พวงเล็ก วรกุล ดร.หรรษา นิลวิเชียร ดร.พิกุล
 เหวตระกุล ผศ.พิทยาภรณ์ มานะจตุ ผศ.อัญชลี ไสยวรรณ อาจารย์นฤมล เนียมหอม และ
 อาจารย์อีกจำนวนมากที่ไม่สามารถกล่าวอ้างนามได้อย่างทั่วถึง

การเรียนรู้ภาษาแบบธรรมชาติเป็นนวัตกรรมที่มีส่วนช่วยในการพลิกผันให้ผู้เรียนได้มี
 โอกาสเข้าสู่การศึกษาอย่างมีคุณค่าและมีความหมาย ก่อให้เกิดปัญญากับผู้เรียนในบริบทของ
 สังคมหรือตามสภาพแวดล้อมของท้องถิ่นนั้น ๆ แม้ว่าองค์ความรู้และที่มาของนวัตกรรมนี้จะเริ่ม
 จากต่างประเทศ แต่ในปัจจุบัน เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๓๖ คณะทำงานฝ่ายการศึกษามูลนิธิชมรม
 ไทย-อิสราเอล ในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีฯ ได้เห็นความ
 สำคัญของการพัฒนาภาษาสำหรับเด็กปฐมวัย จึงได้ศึกษาองค์ความรู้นี้อย่างต่อเนื่อง จนเห็น
 ความสามารถทางภาษาของเด็กที่เกิดขึ้นจริงในโรงเรียนอนุบาลของไทย

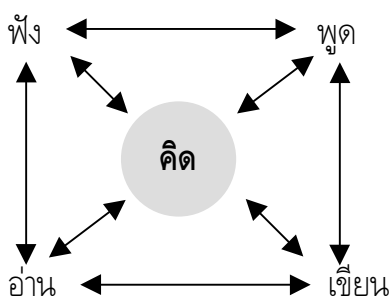
ในปี พ.ศ. ๒๕๔๒ ฝ่ายการศึกษามูลนิธิฯ ได้เชิญชวนเพื่อนจากโครงการเพื่อนร่วมทาง
 สู่อุปการศึกษามีคุณค่าก่อก่อให้เกิดปัญญา จาก โรงเรียนต่าง ๆ จำนวน ๑๕ โรงเรียน ซึ่งมีความทุ่มเทให้
 กับการพลิกเปลี่ยนกระบวนการเรียนรู้ในโรงเรียน มาศึกษาแนวคิดภาษาธรรมชาติโดยการจัดอบ
 รมเชิงวิชาการและปฏิบัติการ โดยผู้เชี่ยวชาญชาวอิสราเอล ราเคล เคดาร์ และเจเน็ต เฮิร์ช
 แมน จากศูนย์ฝึกอบรมนานาชาติ โกลดา แมร์ เมห์ คาร์เมล เมืองไฮฟา การศึกษาดูงาน
 การนำแนวคิดเข้าสู่การปฏิบัติจริงในโรงเรียน ผลสำเร็จที่เกิดขึ้นส่วนสำคัญคือการทำงานช่วย
 เหลือวิเคราะห์การศึกษาร่วมกันเป็นกลุ่มย่อย เรียกว่า **กลุ่มพลังหนุน** (Support Group) เพื่อ
 การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ให้กำลังใจ มีการอภิปรายเชิงวิเคราะห์และสะท้อนกลับ และการ
 จัดนิทรรศการ แสดงผลงานเด็กและครูแลกเปลี่ยนกัน

กระบวนการเรียนการสอนแนวภาษาธรรมชาติสร้างทั้งความสุขให้กับผู้เรียนและครูผู้สอน
 ขอเพียงครูและผู้ปกครองต้องทำใจยอมรับความเปลี่ยนแปลง ยินดีทำงานเพิ่มขึ้นเพื่อส่งเสริมความ
 สามารถในการสอนและนำลูกศิษย์ หากท่านเป็นครูหรือผู้ปกครองที่ต้องการความท้าทายในสิ่งที่
 ดิมีประโยชน์ ก็สามารถศึกษาแนวทาง นวัตกรรมการเรียนการสอนภาษาธรรมชาตินี้ แล้ว
 ทดลองใช้วิธีการที่ตนเองมั่นใจที่สุดก่อน แล้วท่านจะเห็นผลงานภาษาที่เกิดขึ้น แตกต่างจากแนว
 การสอนแบบเดิมด้วยตัวของท่านเอง

บทที่ ๒

การเรียนรู้ภาษาอย่างธรรมชาติแบบองค์รวม ช่วยสร้างสรรค์ปัญญาเด็กไทยได้อย่างไร

การสอนภาษาอย่างธรรมชาติแบบองค์รวมนั้น เริ่มจากครูต้องเข้าใจจุดเน้นของการเรียนรู้ภาษาแนวธรรมชาติ คือ ต้องเข้าใจพัฒนาการทางภาษาของเด็ก ซึ่งประกอบไปด้วย ความสามารถทางภาษา ๔ ด้าน คือ การฟัง การพูด การอ่านและการเขียน ซึ่งมีกระบวนการคิดเป็นแกนสำคัญ เพราะการใช้ภาษาของเด็กในรูปแบบต่าง ๆ ล้วนแล้วแต่มาจากความคิดทั้งสิ้น ดังจะเห็นได้จากแผนภูมิ

ดังนั้นในความหมายของภาษาธรรมชาติ **การพัฒนามนุษย์จึงควรเริ่มต้นด้วยการพัฒนาความคิดก่อน** โดยมีภาษาเป็นหน่วยสำคัญในการช่วยให้คนเราได้พัฒนาความคิดอย่างต่อเนื่อง ดังแสดงให้เห็นด้วยลักษณะของภาษาและการใช้ภาษานั้นมีหลายรูปแบบเป็นเอกลักษณ์เฉพาะบุคคล ก็เนื่องมาจากความคิดที่ไม่เหมือนกันนั่นเอง และการเรียนรู้ภาษาธรรมชาตินั้นหมายถึงการฝึกสร้างความสามารถทางภาษา ทั้งฟัง - พูด - อ่าน - เขียนในแต่ละด้านจะต้องสัมพันธ์เชื่อมโยงกันโดยไม่แยกออกจากกัน จึงเรียกว่าการเรียนรู้ภาษาแบบองค์รวม ผู้สนใจต้องเข้าใจลักษณะการเรียนแบบนี้ให้ถูกต้อง แล้วฝึกสังเกตวิเคราะห์ร่วมกัน โดยเฉพาะในเรื่องลำดับขั้นตอนพัฒนาการทางภาษาของเด็ก

การพัฒนาภาษาโดยองค์รวมต้องอาศัยการพัฒนาการเรียนรู้ทั้งระบบ จึงทำให้เกิดการพลิกผันหรือเปลี่ยนแปลงขึ้นภายในโรงเรียนได้ คือ **เริ่มด้วยนโยบายของโรงเรียนควรเปลี่ยนแปลงไปก่อน** ต่อมาจึงเปลี่ยนแปลงบทบาทพฤติกรรมกรรมการเรียนการสอน ครู เด็ก ในขณะที่เดียวกันต้อง**จัดสภาพแวดล้อมทั้งในและนอกห้องเรียนให้เต็มไปด้วยโลกของภาษา** เพื่อให้เด็กเข้าไปเรียนรู้ ค้นคว้า และซึมซับพัฒนาทางภาษา และการเรียนรู้ทุกด้านได้จากสภาพแวดล้อม

นั่นเอง ซึ่งจะอธิบายใน ๒ ประเด็น คือ ๑. นโยบายและแนวทางของโรงเรียน ๒. องค์ประกอบการเรียนรู้ ๓ ส่วน คือ

๑. นโยบายและแนวทางการจัดการเรียนรู้ภาษาของโรงเรียนที่ควรเปลี่ยนแปลง

โรงเรียนเป็นหน่วยงานสำคัญในการจัดการศึกษาให้แก่ชุมชน ตามทัศนะของการสอนภาษาแบบธรรมชาติเห็นว่า โรงเรียนควรจัดการเรียนการสอนตามความเชื่อที่ว่า จัดหลักสูตรให้เหมาะกับพัฒนาการของเด็ก ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ไม่จำเป็นต้องมีตำราเฉพาะตายตัวสำหรับเด็ก แต่สามารถใช้หนังสือที่พบเห็นในชีวิต หนังสือที่เด็กชอบ จัดตำราเรียนที่มีคุณภาพ หนังสืออ่านนอกเวลา เป็นหนังสือที่เด็กสนใจ

หลักสูตรการศึกษาสำหรับเด็กแต่ละคนควรจะแตกต่างกันออกไปตามความแตกต่างของเด็กเป็นรายบุคคล ครูต้องพัฒนาการทำงานเป็นทีม เพราะในโลกของเทคโนโลยีสมัยใหม่ต้องทำงานเป็นทีม ครูต้องสอนเด็กให้อยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมอย่างมีความสุข โรงเรียนต้องปลูกฝังความรักการเรียนรู้และการพัฒนาความสามารถทางภาษาให้เด็กเพื่อเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ตลอดชีวิต และในความหมายของการรู้ภาษาในบทที่ ๑ ที่กล่าวไว้ข้างต้น ทำให้มองเห็นแนวทาง หลักสูตรการจัดการเรียนรู้ภาษาที่เป็นองค์รวม โดยผ่านกระบวนการคิดได้ชัดเจน ดังนั้นโรงเรียนอนุบาลทุกวันนี้ ไม่ควรถือว่าการให้ความรู้เนื้อหาวิชาการเป็นเรื่องที่มีความสำคัญที่สุด แต่ควร ให้เครื่องมือแก่เด็กในการเรียนรู้เองตลอดไป การจะบรรลุความต้องการนั้น เราต้องทำ ๓ เรื่องใหญ่ ๆ ที่เป็นองค์ประกอบการเรียนรู้ ๓ ส่วน คือ

๒. องค์ประกอบการเรียนรู้ ๓ ส่วน

๑. การจัดสภาพแวดล้อมในรูปแบบของการสอนภาษาธรรมชาติ
๒. กระบวนการเรียนรู้แบบธรรมชาติตามวัยวุฒิของเด็ก
๓. การจัดการเรียนการสอนของครู

องค์ประกอบที่ ๑ การจัดสภาพแวดล้อมในรูปแบบของการสอนภาษาธรรมชาติ

การเปลี่ยนสภาพแวดล้อมให้สอดคล้องกับเนื้อหาสาระและกิจกรรมตามแนวการสอนภาษาอย่างธรรมชาติแบบองค์รวม เริ่มต้นโดยการจัดพื้นที่ภายในห้องเรียนที่สามารถตอบสนองความต้องการในการเรียนรู้ของเด็กที่มีความแตกต่างหลากหลายได้ ในเรื่องของประสบการณ์และความพร้อมในการเรียนของแต่ละบุคคล หรือแต่ละกลุ่มความสนใจ ดังนั้น การจัดห้องเรียนจึงควรเป็นสถานที่ที่เด็กได้อยู่ในโลกของภาษา ตัวหนังสือ สัญลักษณ์ที่มีความหมายต่อเรื่องที่เรียน มุมที่เด็กสนใจ โดยเด็กสามารถเข้าไปเรียนรู้ ซึมซับอย่างเฝออบไปด้วยภาษาได้ตลอดเวลา

ตัวอย่างการจัดสภาพแวดล้อมในมุมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการใช้ภาษาอย่างมีความหมายต่อเด็ก เช่น

มุมบ้าน เด็กจะเข้ามาในบ้าน พุดคุยเล่นกัน มีการสื่อสารระหว่างกันระหว่างทำกิจกรรมต่าง ๆ เช่น รีดเสื้อผ้า ล้างชามในครัว ทำครัว ช่วยให้เด็กพัฒนาตนเอง ได้เรียนรู้จากเพื่อน มีกระดาษ ดินสอไปบันทึกข้อความจากโทรศัพท์ถึงคุณแม่ คุณพ่อ มีการจกรายการไปถ่ายตลาดกับคุณแม่

มุมหมอ เด็กจะได้เล่นบทบาทสมมติเป็นหมอ เป็นคนไข้ เด็กจะได้ฝึกการใช้ภาษาของการป่วยไข้ ภาษาของคุณหมอ พยาบาล ต้องมีการนัดหมายกับหมอ โดยจกรการนัดหมายลงในสมุดนัดคนไข้ คุณหมอมมีการเขียนใบวินิจฉัยโรค และเขียนใบสั่งยาให้คนไข้ แม้เด็กจะยังเขียนไม่เป็น แต่ก็ชอบขีดเขียน

มุมตลาด เด็กได้ฝึกหัดการสนทนาสื่อสาร โต้ตอบระหว่างผู้ซื้อ ผู้ขาย ชั่ง ตวงน้ำหนัก ปริมาณ คำนวณเงินใช้จ่าย เงินทอน

มุมจกรจร เด็กได้เรียนรู้สัญลักษณ์จกรจร การปฏิบัติตามสัญลักษณ์ป้ายบอกทางต่าง ๆ รู้จักทิศทาง ซ้าย ขวา การแสดงบทบาทต่าง ๆ นี้ จำเป็นในการใช้ชีวิตจริง ของจริงบนท้องถนน เมื่อเด็กออกจากห้องเรียนไป

ในมุมต่าง ๆ อาจมีนอกเหนือจากที่นำเสนอ แต่ให้เด็กสามารถเข้าไปเรียนรู้ได้เอง มุมที่ดีคือมุมที่ครูจัดสภาพแวดล้อม จัดวางกระดาษ ดินสอ สื่ออุปกรณ์ หนังสือ ขั้นตอนการทำงานไว้ชัดเจนแล้ว เด็กจะเข้าไปเล่นเรียนรู้ได้เองทั้งที่ต้องการและไม่ต้องการความช่วยเหลือจากครู เด็กจะสนทนาหรือขีดเขียนในสิ่งที่ ผู้ใหญ่อาจไม่เข้าใจได้

องค์ประกอบ ๒ กระบวนการเรียนรู้แบบธรรมชาติตามวัยวุฒิของเด็ก

ครูต้องมีความเชื่อมั่นและไว้วางใจในตัวเด็กว่าเขาสามารถทำงานต่าง ๆ ได้ ถ้ามีความสนใจ มีฉันทะเกิดขึ้นแล้ว พฤติกรรมการเรียนรู้ของเด็กจะเกิดขึ้นเอง ซึ่งครูทุกคนต้องสังเกตตลอดเวลาให้เกิดเป็นประสบการณ์ตรงของครู และเป็นองค์ความรู้ด้านพัฒนาการของเด็กที่เป็นความรู้ประจำชัอยู่ที่ในงานของครูเอง ไม่ต้องไปแสวงหาความรู้ นวัตกรรมใด นี่คือคุณสมบัติแท้จริงของครู ซึ่งพบว่าหาได้น้อยมากในเมืองไทย

โดยครูต้องระลึกไว้ว่าธรรมชาติของเด็กจะเกิดมาพร้อมกับความสามารถในการเรียนรู้ มีสมองไว้มองและสัมผัสสัมผัสทั้ง ๕ เพื่อการรับรู้ผ่านผัสสะ คือ ตา หู จมูก ลิ้น ผิวกาย ทำให้สามารถเรียนรู้ ซึมซับสิ่งต่าง ๆ โดยธรรมชาติ และโดยการดำเนินชีวิตจริงร่วมกับพ่อแม่ พี่น้อง สิ่งแวดล้อมรอบตัวทุกขณะ ทุกเวลา ทุกสถานที่

ราเคิล (Rachel Keidar) ได้กล่าวถึงการจัดกิจกรรมภาษาสำหรับเด็กปฐมวัยในการประชุมเรื่อง “การศึกษาปฐมวัยสร้างคนสร้างชาติ” (สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย : พ.ศ. ๒๕๕๒) ได้อธิบายทักษะความสามารถทางภาษาทั้ง ๔ ด้าน ฟัง - พูด - อ่าน - เขียน ไว้คือ

การฟังและการพูดของเด็ก

เมื่อเด็กมีโอกาสดูได้ยินเสียงแม่พูด แม่ว่ายังพูดไม่ได้ แต่จะเกิดการเรียนรู้ภาษาพูด เพราะการสอนเด็กให้พูดนั้น เด็กจำเป็นต้องได้ยินได้ฟังภาษาพูดก่อน ยิ่งได้ฟังมากจะเข้าใจชัดเจน ยิ่งเรียนรู้คำศัพท์ต่าง ๆ มาก การเรียนรู้วิธีพูดเป็นประโยคยาว ๆ ทำให้เด็กมีพัฒนาการด้านภาษาอย่างรวดเร็วยิ่งขึ้น ในเด็กวัย ๒ - ๓ ขวบ การพูดของแม่จะช่วยให้ลูกมีพัฒนาการทางภาษาที่ดีได้ การสนทนา การซักถามเกี่ยวกับกิจวัตรประจำวัน เป็นสิ่งจำเป็นในการพัฒนาการเรียนรู้ในด้านการเข้าใจความหมายของภาษา จากเรื่องง่ายไปจนถึงเรื่องที่ยากขึ้น สลับซับซ้อนขึ้น เห็นบทบาทของภาษาในการสื่อความคิดหรือแม้แต่จินตนาการ เพื่อตอบสนองความต้องการของตนได้เป็นอย่างดี

การอ่านและการเขียน

เราใช้ชีวิตอยู่ในท่ามกลางภาษา ทั้งภาษาเขียนและภาษาพูด ผู้ใหญ่จำเป็นต้องสื่อความหมายกันด้วยภาษาเขียน การอ่านหนังสือให้เด็กฟังทุกวันจึงเป็นสิ่งจำเป็นในการให้โอกาสเด็กเรียนรู้เพื่อพัฒนาภาษาเขียน ขณะที่อ่านควรชี้นิ้วตามตัวหนังสือประกอบไปด้วย ทำให้เด็กเรียนรู้กฎเกณฑ์ทุกขั้นตอนวรรค สิ่งสำคัญคือให้เรียนรู้ที่จะเข้าใจประเด็นในเรื่องที่อ่านว่าสิ่งประกอบกันขึ้นทั้งหมดคือองค์รวมที่เป็นเนื้อหาที่นำเสนอระบบการคิดด้วยไวยากรณ์ของภาษา ดังนั้นทุก

ครั้งในระหว่างการอ่านควรสนทนากับเด็กเกี่ยวกับกฎเกณฑ์ทางภาษาอย่างง่าย ๆ เนื้อหาที่อ่านควรสัมพันธ์กับสิ่งต่าง ๆ รอบตัว และพยายามเชื่อมโยงกับประสบการณ์เดิมของเด็กตลอดเวลา เพื่อให้เห็นประโยชน์และความเกี่ยวพันของภาษาเขียนกับชีวิตจริง

การเขียนหมายถึงการสื่อสาร การแสดงความคิด ความรู้สึกออกมาอย่างมีความหมาย ดังนั้น การเขียนและการอ่านจะดำเนินไปพร้อมกัน เนื่องจากการเป็น นักเขียนที่ดีได้นั้นต้องอาศัยการอ่านที่แตกฉานในเรื่องนั้น ๆ ส่วนการฝึกฝนให้เด็ก เขียนหนังสือได้นั้น ครูต้องตระหนักว่าการฝึกเขียนที่ให้ลอกเลียนแบบ โดยเด็กไม่ได้ใช้ความคิด แต่เป็นการฝึกกล้ามเนื้อมือ หรือฝึกเฉพาะความสวยงามของลายมือที่แตกต่างโดยสิ้นเชิง กับการเขียนที่มาจากความคิด ซึ่งเกิดขึ้นจากการฝึกคิด และถ่ายทอดความคิดออกมาเป็นภาษาสัญลักษณ์คือตัวอักษรอย่างธรรมชาติจากการได้ฟังมามาก ได้อ่านมามาก จนสามารถถ่ายทอดเองได้ และมาฝึกฝนความถูกต้องสวยงามภายหลัง

ส่วนการอ่านนั้นสามารถทำได้ตลอดเวลา อ่านจากหนังสือ จากถนน จากสิ่งรอบตัว จากป้ายโฆษณา จากถุงขนม ความรู้ของเด็กจะเพิ่มพูนขึ้นเมื่อเด็กได้รับโอกาสในการทำกิจกรรมที่เกี่ยวกับการอ่านร่วมกับผู้ใหญ่ และกิจกรรมที่จัดให้เด็กได้อ่านเงียบตามลำพัง การอ่านกับเพื่อนเป็นคู่ เป็นกลุ่มย่อย เพื่ออภิปรายร่วมกัน เพื่อรับฟังและตรวจสอบความคิด ความเข้าใจซึ่งกันและกัน โดยเฉพาะการอ่านจากสิ่งที่ครู - เด็กเขียนร่วมกัน และสิ่งที่เด็กเขียนขึ้นเอง นับได้ว่าเป็นการอ่านที่ดีที่สุดของเด็ก

ลักษณะสำคัญและกิจกรรมทางภาษาแบบองค์รวม โดยเฉพาะการอ่าน - เขียน คือ

- เน้นความเข้าใจเนื้อเรื่องมากกว่าการท่องจำตัวหนังสือผ่านการฟังนิทาน เรื่องราวสนทนาโต้ตอบ คิดวิเคราะห์ร่วมกับครูหรือผู้ใหญ่
- การคาดคะเนโดยการเดาในขณะที่อ่าน เขียน และสะกด เป็นสิ่งที่ยอมรับได้ในการเรียนรู้ภาษาธรรมชาติ โดยไม่จำเป็นต้องอ่านหรือสะกดถูกต้องทั้งหมด
- มีหนังสือ วัสดุสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ให้เด็กเป็นผู้เลือก เพื่อได้รับประสบการณ์ทางภาษาอย่างหลากหลาย
- ครูแนะนำสอนการอ่านในกลุ่มใหญ่ มักใช้หนังสือเล่มใหญ่เห็นชัดเจนทั่วกัน
- ครูสอนการอ่านอย่างมีความหมาย สนุกในกลุ่มย่อย และรู้จักวิธีการใช้หนังสือเปิดหนังสืออย่างถูกต้อง เปิดโอกาสให้เด็กพูดคุย ซักถามจากประสบการณ์เดิม ซึ่งครูสามารถประเมินความสามารถการอ่านเด็กแต่ละคนไปด้วยพร้อมกัน
- ให้เด็กกลุ่มย่อยผลัดกันอ่าน แลกเปลี่ยนกัน ออกเสียงดัง

- ให้เด็กแต่ละคนมีโอกาสเลือกอ่านหนังสือที่ชอบไปอ่านเงียบ ๆ
- ให้เด็กได้เขียน ขีดเขียน วาดภาพ ถ่ายทอดสิ่งที่เรียนรู้ ประสบการณ์ ความประทับใจ อย่างอิสระ
- ครูตรวจสอบสภาพการเขียนของเด็กแต่ละคน โดยการให้เด็กเล่าสิ่งที่เขียนให้ฟัง และครูแนะนำการเขียนที่ถูกต้อง เพื่อให้เด็กพัฒนาการเขียนได้ด้วยตัวเองทุกวัน โดยไม่มุ่งแก้คำผิด ทำลายความอยากเขียนของเด็กลงไป

ความเชื่อมโยงภาษาพูดกับภาษาเขียน

ภาษาพูดกับภาษาเขียนมีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน ความรู้เกี่ยวกับคำจะเพิ่มพูนมากขึ้น เมื่อเราพูด เล่า สทนาโต้ตอบกัน เราอ่านหนังสือจากหนังสือประเภทต่าง ๆ ที่สนใจจากป้าย จากทุกหนทุกแห่ง เด็กจะได้โอกาสในการเรียนรู้เรื่องราวต่าง ๆ ไปด้วยกัน ความรู้ของเด็กจะเพิ่มพูนขึ้น ทักษะการสนทนาจะพัฒนามากขึ้น จากการพูดคุยกับพ่อแม่ เพื่อน ครู ในสถานการณ์หรือเรื่องราวที่มีความสัมพันธ์กับตัวเด็ก

เมื่อเด็กได้รับโอกาสในการแสดงออกโดยการพูด ได้เรียนรู้จากสิ่งที่ได้ยิน ได้ฟัง จากสิ่งที่ผู้ใหญ่อ่านภาษาหนังสือให้ฟัง ทั้งหมดนี้จะทำให้เด็กเรียนรู้บทบาทของภาษา ทั้งที่เป็นภาษาพูดและภาษาเขียน ซึ่งใช้เพื่อการสื่อสาร เพื่อการแสดงความรู้สึกนึกคิดออกมาในการดำเนินชีวิตประจำวัน

ส่วนการรู้ความหมายของภาษาเขียนนั้น อีลานา ซิลเลอร์ อธิบายไว้ในหนังสืออัจฉริยภาพของเด็ก ๆ เล่มที่ ๒ (๒๕๔๒) ไว้ว่า จุดสำคัญคือการทำที่ผู้ใหญ่อ่านหนังสือให้เด็กฟัง ในขณะที่ครูอ่านไป เด็กจะมองตามตัวหนังสือไป และมักจะพยายามหาความหมายไปด้วยจากภาพหรือจากตัวหนังสือ ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของพฤติกรรมการรู้หนังสือ...

ขั้นของพัฒนาการในการอ่าน (กู๊ดแมน , ๑๙๘๔ การอ่านออกเขียนได้จากสภาพแวดล้อมของเด็กปฐมวัย เอกสารประกอบการสัมมนา ๖ - ๒๒ ธ.ค. ๓๗ ณ สถาบันราชภัฏเชียงใหม่)

ขั้นแรก คำแรกที่เด็กอ่านเป็นคำที่มีความหมายต่อชีวิตเด็ก เช่น ชื่อ อาหาร ถนน ในขั้นพัฒนาการนี้ กู๊ดแมนเรียกว่าเป็น “รากเหง้าของการอ่าน เขียน”

ขั้นที่สอง ผู้เรียนจะผูกพันกับตัวอักษรเพิ่มขึ้น เรียกชื่อได้หรืออ่านได้ถูกต้อง และเรียนรู้ที่อยู่ (ตำแหน่ง) ของตัวอักษร

ขั้นที่สาม เด็กแยกแยะได้ว่าการใช้ตัวอักษร ระเบียบแบบแผนของตัวอักษรจะเริ่มอ่านเขียนจากซ้ายไปขวา เป็นพื้นฐานพัฒนาการอ่านในเด็กปฐมวัย ในขณะที่เดียวกันเด็กรู้จักรูปร่างและระบบของตัวอักษรอีกด้วย

ขั้นสุดท้าย ระบบของตัวอักษร คือเป้าหมายปลายทางสุดท้ายของการอ่าน

การรับรู้และพัฒนาการด้านภาษาเขียนของเด็กก่อนวัยเรียน (แอนนา แซนแบงค์ , ในหนังสือเล่มเดียวกัน) จากผลงานของเด็กแบ่งออกเป็น ๓ ระยะ พบในภาษาฮิบรูและภาษาอื่น ๆ

ระยะแรก เป็นระยะที่เด็กเริ่มแยกแยะความแตกต่างระหว่างสัญลักษณ์ที่ใช้แทนอักษรและที่ไม่ใช่อักษร เขาจะใช้สัญลักษณ์ที่เขาคิดขึ้นมาเองแทนอักษร มีการจัดเรียงอักษรเป็นเส้นตรง บางครั้งจะเขียนโดยใช้ทิศทางคงที่ บางครั้งจะใช้ ๑ สัญลักษณ์แทนคำ ๑ คำ ...แต่ละอักษรมีลักษณะที่แตกต่างกัน เด็กรู้ดีว่าการเขียนจะสัมพันธ์กับอักษรมากกว่ารูปร่างของวัตถุ เราสามารถมองเห็นความแตกต่างอย่างชัดเจนระหว่างส่วนที่เด็กวาดและส่วนที่เด็กเขียน

เราค้นพบว่าประสบการณ์ในการเขียนขั้นต้นมักเขียนชื่อของตนเองเสมอ

ในระยะที่สอง ลักษณะสำคัญคือ การเขียนตัวอักษรที่ต่างกันสำหรับคำพูดแต่ละคำพูด เด็กจะเริ่มแสดงความแตกต่างของข้อความแต่ละข้อโดยเขียนอักษรที่ต่างกัน โดยมีลำดับและจำนวนอักษรตามที่เขาคิดว่าเหมาะสม คือเด็กเริ่มรู้จักเขียนแสดงความแตกต่างของถ้อยคำนั่นเอง

เด็กคนหนึ่งเขียนจดหมายถึงบิดา โดยใช้อักษรที่ใช้เขียนชื่อของเธอเท่านั้น แต่เธอใช้อักษรจำนวนจำกัดนี้เขียนทุกสิ่งที่เธอต้องการ เพียงแต่จัดเรียงอักษรเหล่านั้นให้มีลักษณะต่างกันแล้วเธอบอกว่า "หนูไม่รู้วิธีอ่าน แต่คุณพ่อหนูรู้ค่ะ"

เด็กบางคนเขียนนิยายโดยผูกเค้าโครงจากเรื่องที่ฟังจากซ้ายไปขวา แล้วอ่านให้ฟังจากความจำ เรื่องที่เขียนไม่ได้เป็นเพียงผลผลิตของการเขียนเท่านั้น แต่เป็นปรากฏการณ์ที่เกิดในสมองเด็ก

ในระหว่างที่เด็กเริ่มเขียนเรียงถ้อยคำนั้น เด็กจะเริ่มตระหนักเกี่ยวกับกฎเกณฑ์ที่ใช้ในการเขียนกับคำและความหมาย โดยเด็กยังไม่แยกความแตกต่างระหว่างเสียงและตัวอักษร เช่น เด็กสองคนตกลงจะใช้ตัวอักษรเพียง ๒ - ๓ ตัวในการเขียนคำว่า "Stop" เพราะคำนี้มีความหมายว่าหยุดนิ่ง และเด็กทั้งสองจะใช้อักษรจำนวนมากที่สุดสำหรับคำว่า "move forward" เพราะหมายถึงการเคลื่อนที่ไปข้างหน้า กรณีนี้ จำนวนอักษรที่ต่างกันมีความสัมพันธ์กับความหมายที่เด็กเข้าใจนั่นเอง ไม่เกี่ยวกับเสียงของคำ

ในระยะที่สาม เป็นระยะที่เด็กเริ่มใช้ลักษณะการออกเสียงในการเขียน เด็กพัฒนาการเขียนมาถึงขั้นที่การเขียนของเขาจะใกล้เคียงกับการเขียนตามแบบแผนยิ่งขึ้น ในที่สุดเด็กจะสามารถเข้าใจหลักการเขียนหนังสือในภาษาของตนเองได้

เช่น เด็กเขียนอธิบายลักษณะบ้านแม่มด โดยเขียนคำว่า "house" ได้ถูกต้อง และหลักจากนั้นก็ใช้พยัญชนะขึ้นต้นคำแต่ละคำแทนคำต่าง ๆ

ตัวอย่างที่กล่าวมาทั้งหมดแสดงให้เห็นว่า "เด็ก ๆ รู้ดีว่าการเขียนเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับภาษา กระนั้นก็ดี ต้องใช้ความพยายามพอสมควรที่เด็กจะค้นพบลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างภาษาและการเขียน

องค์ประกอบที่ ๓ การจัดการเรียนการสอนของครู

บทบาทของครูอนุบาลที่ถูกต้อง กระตุ้นและส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็ก โดยการพัฒนาเด็กต้องเริ่มจากตัวครูก่อน ครูต้องเข้าใจพัฒนาการหรือวัยวุฒิ รวมถึงกระบวนการอบรมเลี้ยงดูให้ถูกต้อง มีความเชื่อมั่นและกล้าที่จะเปลี่ยนแปลงแนวคิดไปในทางที่ดีขึ้น เพราะครูมีบทบาทสำคัญ มีอิทธิพลต่อความรู้สึก ความคิด และการแสดงออกของเด็ก ครูสามารถทำให้เด็กเรียนรู้ภาษา เข้าใจความหมาย เห็นโครงสร้างของภาษาอย่างองค์รวมก่อน เช่น การเรียนรู้จากนิทานทั้งเรื่อง เด็ก ๆ จะเรียนรู้ว่าในหนึ่งเรื่องนี้มีหลายหน้าที่ครูเปิดอ่าน แต่ละหน้าจะประกอบด้วยกลุ่มคำ ย่อหน้า ประโยค คำ และอักษร ซึ่งค่อยแยกย่อยลงไป เห็นวิธีการเรียงร้อยกันของประโยคในภาษาของเรา ที่ครูอ่านหรือพูดให้ฟัง ซึ่งจะช่วยให้เด็กสามารถเรียนรู้ภาษาได้อย่างราบรื่น

การจัดการเรียนการสอนที่สร้างให้เข้าใจการเรียนรู้โดยไม่เกิดอุปสรรค หรือความคับข้องใจ จะทำให้ครูและเด็กมีปฏิสัมพันธ์กันในเชิงสร้างสรรค์มากขึ้น ต่างเปิดประตูการสื่อสารที่ดีต่อกัน และช่วยให้เกิดความสุข ความสำเร็จในการเรียนภาษา ซึ่งในทางปฏิบัติแล้วครูจะจัดให้เกิดขึ้นในทางปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม เป็นแบบเป็นแผน ในรูปแบบของกิจกรรมทางภาษาในกิจวัตรประจำวัน ดังตัวอย่างหนึ่งของการจัดตารางกิจวัตรแนวภาษาธรรมชาติใน "โรงเรียน แมร์คาวิม" ของ ราเคล เคดาร์ คือ

- ๘.๐๐ ถึงโรงเรียน
- ๘.๐๕ อ่านหนังสือที่ตนชอบ แม้ว่าจะอ่านไม่ออก ได้หลายวิธี
อ่านคนเดียวเงียบ ๆ อ่านร่วมกัน ๒ คน ครูอ่านกับเด็ก ครูเข้าไปคุยกับเด็กที่อ่านหนังสืออยู่แล้วสนทนา ครูชักชวนเด็กที่ไม่เข้าร่วมกิจกรรมให้เริ่มความสนใจ
- ๘.๓๐ สนทนาสิ่งที่พบในชีวิตประจำวัน เหตุการณ์บ้านเมือง วันสำคัญ อากาศ วันนี้เราเรียนอะไร คิดด้วยกัน วางแผนด้วยกัน เขียนหนังสือตัวใหญ่ขึ้นให้เห็น
- ๘.๔๕ ร้องเพลง กิจกรรมเคลื่อนไหว
- ๙.๐๐ แบ่งกลุ่มย่อย กลุ่มละ ๔ - ๖ คน เด็กทั้งหมดในห้องประมาณ ๔๐ คน แบ่งครึ่ง
กลุ่มแรก ครึ่งหนึ่งทำกิจกรรมเรียนรู้ในมุมร่วมกับครูตามเนื้อหาหลักสูตรและ

กลุ่มที่สอง เลือกกิจกรรมที่ต้องการเองเป็นกิจกรรมอิสระในหรือนอกห้อง
กลุ่มแรก ครูมอบหมายงานแล้วปล่อยให้เด็กทำงานเดี่ยวหรือกลุ่ม แต่ละกลุ่ม
 จะทำงานเป็นทีม แต่ละคนมีหน้าที่รับผิดชอบ มุมที่สำคัญคือ ๑. มุมอ่าน - ฟัง
 - เขียน ๒. มุมคณิตศาสตร์ ๓. มุมวิทยาศาสตร์ ๔. มุมฝึกกล้ามเนื้อเล็ก ครู
 เป็นผู้เลือกสิ่งที่สำคัญกับเด็กตามหลักสูตร ครูติดตาม ช่วยเหลือการทำงานของ
 เด็ก และดูความก้าวหน้าของเด็ก

- ๑๐.๓๐ พัก
- ๑๐.๔๕ สลับกลุ่มกิจกรรมร่วมกับครูและกลุ่มกิจกรรมอิสระ
- ๑๒.๐๐ พักกลางวัน
- ๑๓.๐๐ ครูนำ ฟังเด็กพูดสรุป นำเสนอสิ่งที่เรียนรู้ในวันนั้น เช่น ชอบหนังสือที่อ่านใน
 วันนี้ไหม ให้เด็กออกมาเล่าเกี่ยวกับเรื่องที่ตนเองอ่านให้เพื่อนฟัง หรือถามว่าอยาก
 อ่านหนังสือให้เพื่อนฟังไหม หรือเด็กค้นพบเรื่องที่น่าสนใจ ครูตั้งคำถามว่าค้นพบ
 อย่างไรในมุมวิทยาศาสตร์ ครูให้การบ้านจากสิ่งที่เด็กยังมีความสนใจ อยากรู้
 มากไปกว่าวันนี้ ใครวาดภาพหรือเขียนอะไรให้แสดงงานเขียน แล้วเล่าสิ่งที่
 เขียนไว้

กิจกรรมที่ดำเนินไปประจำวันตามตาราง เป็นประสบการณ์การเรียนรู้ที่เด็กจะเรียนรู้ได้มาก
 ครูต้องรู้ว่าเด็กมีวิธีการเรียนรู้อย่างไร ครูเป็นผู้จัดประสบการณ์ - จัดกิจกรรม - จัดสื่อ อุปกรณ์
 สภาพแวดล้อมให้เด็ก ให้เหมาะกับบริบทของสังคม ท้องถิ่นนั้น ๆ โดยเฉพาะการดำเนินกิจ
 กรรมและมอบหมายงานเด็กไปตามเนื้อหาหลักสูตรต่าง ๆ อย่างบูรณาการ สังเกต ติดตาม
 ทักษะ ความสามารถ ความสำเร็จ ปัญหา อุปสรรค เพื่อให้เด็กพัฒนาก้าวหน้าไปทุก ๆ วัน

มีตัวอย่างของโรนัลด์ บี กิลแลม (Ronald B. Gillam) จากหนังสือ whole
 Language Catalog โดย Kenneth G. Goodman, ค.ศ. ๑๙๙๑ ซึ่งเป็นอาจารย์สอนภาษา
 ให้กับเด็กพิเศษ ที่มหาวิทยาลัยมิสซูรี มลรัฐโคลัมเบีย สหรัฐอเมริกา ที่ได้พบปัญหาในการ
 สอนภาษาอังกฤษ กับเด็กที่เรียนด้วย แต่เมื่อได้สนทนากับครูที่ใช้แนวภาษาธรรมชาติ และ
 ลองใช้ในชั้นของเขาบ้าง ก็ได้เกิดผลดีโดยตรงกับเด็ก และตัวเขาเอง

ครูจึงต้องมีความเชื่อมั่นและวิเคราะห์ประเมินตนเองออกมา ตนเองมีทัศนคติหรือมีการ
 สอนแบบใด สิ่งสำคัญกว่านั้นคือ อ่านให้ออกว่าผู้เรียนได้เรียนรู้ในเรื่องนั้น ๆ ได้มากน้อยเพียง
 ใด กล่าวอีกนัยหนึ่งคือความสำคัญในการศึกษาที่เกิดขึ้นในโรงเรียนคือการเรียนรู้ (Learning)
 ไม่ใช่การสอน (Teaching) ดังนั้นครูต้องยอมรับบทบาทว่า "ฉันเป็นผู้ที่จะต้องฝึกตนเองให้
 เรียนรู้ เท่า ๆ กับที่จะต้องฝึกให้เด็กเรียนรู้ได้เอง" แต่ในระดับที่แตกต่างกัน

ราเคลกล่าวสรุปไว้ว่า การเรียนรู้ภาษาแนวธรรมชาติจึงเป็นเรื่องราวของวิถีคิด เป็นวิถีการเรียนรู้ที่ดูธรรมดาสามัญ จนเหมือนไม่มีการเรียนรู้ เพราะไม่มีการสอนของครูอย่างชัดเจน แต่เป็นการจัดการชั้นเรียนอย่างมืออาชีพ และด้วยเหตุนี้จึงดีเยี่ยม เพราะเป็นเรื่องธรรมชาติธรรมชาติที่ทุกคนสามารถทำได้ แต่ทำไมบางคนจึงบอกว่าปฏิบัติได้ยากเหลือเกิน คำตอบเพราะครูต้องเปลี่ยนพฤติกรรม ไม่ว่าจะผลคุณค่าจะดีเพียงไรก็ตาม

ครูยากที่จะยอมรับการเปลี่ยนแปลง ดังนั้นขอเพียงมีความตั้งใจ พร้อมทั้งจะเปลี่ยนแปลงการจัดการศึกษาตามแนวภาษาธรรมชาติ ตามแนวรูปแบบองค์ประกอบการเรียนรู้ทั้ง ๓ - สภาพแวดล้อม ครูและเด็ก แล้วจะพบว่าไม่ยากอะไรเลย

ความแตกต่างการเรียนรู้ภาษา ๒ รูปแบบ

เมื่อมีการเปลี่ยนแปลง เกิดการเรียนรู้ภาษาธรรมชาติขึ้นในห้องเรียนใดแล้ว จะเห็นความแตกต่างในการจัดการเรียนการสอนภาษารูปแบบเดิมและแบบภาษาธรรมชาติตามตาราง ซึ่งได้ถอดความมาจากหนังสือ “Whole Language Catalog” โดย Kenneth S. Goodman และคณะ พ.ศ. ๒๕๓๔ ขอนำเสนอเพื่อให้เห็นแนวคิด และแนวทางการเรียนรู้ที่แตกต่างกันดังนี้

รูปแบบเรียนรู้ ภาษาแบบเดิม	รูปแบบเรียนรู้ ภาษาตามธรรมชาติ
★ เน้นการสอนโดยตรงจากครู ซึ่งถูกควบคุมโดยหลักสูตรโปรแกรมการสอนที่ทำกับอยู่	★ เน้นการเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งได้รับการแนะนำช่วยเหลือ โดยครู แต่ไม่ใช่ถูกควบคุม แต่ครูเป็นผู้เรียนรู้ร่วมกันไปพร้อมกับเด็ก
★ มีพฤติกรรมที่เป็นต้นแบบของการเรียนรู้ (สกินเนอร์)	★ การเรียนรู้ด้านสติปัญญาจะเป็นรูปแบบควบคุมไปกับด้านสังคม (ไวทอลสกีและ ฮอลลิเดย์)
★ การเรียนรู้เป็นแนวทางที่ต้องเริ่มต้นจากง่ายไปหายากและซับซ้อน จากทักษะย่อยไปสู่ทักษะใหญ่ขึ้น	★ ทุกสิ่งเล็ก ๆ น้อย ๆ มองว่าเป็นการเรียนรู้ ที่อยู่ภายใต้องค์รวมที่มีความหมายต่อเด็กทั้งหมดที่เด็กซึมซับประสบการณ์ไว้
★ การเรียนพูด - เขียน ให้ถูกต้อง เป็นสิ่ง จำเป็นที่ต้องสร้างนิสัย ดังนั้น หากพูดหรือเขียนผิด ต้องแก้ไขให้ถูกต้อง ถือว่าคำผิดเป็นสิ่งร้ายแรง	★ การเรียนรู้ถูกมองว่าเป็นผลของกระบวนการทางสติปัญญาที่น่าจะได้รับการช่วยเหลือ สนับสนุนจากครูและเพื่อน ๆ ร่วมกัน
★ เมื่อถือว่าความถูกต้องเป็นสิ่งสำคัญ ดังนั้นการปล่อยให้เด็กทดลอง กล้าทำอะไรนอกกรอบแบบ จึงเป็นสิ่งไม่พึงประสงค์	★ การกล้าทดลอง กล้าเสี่ยง ซึ่งอาจทำให้เกิดข้อผิดพลาดขึ้นบ้าง ถือว่าเป็นสิ่งสำคัญสูงสุดต่อการเรียนรู้ของเด็ก เพื่อสร้างกำลังใจและความมั่นใจ
★ ผู้เรียนทุกคนต้องเรียนและทำสิ่งที่ครูสอนให้ได้	★ ผู้เรียนแต่ละคนถูกมองว่ามีความแตกต่างกันใน

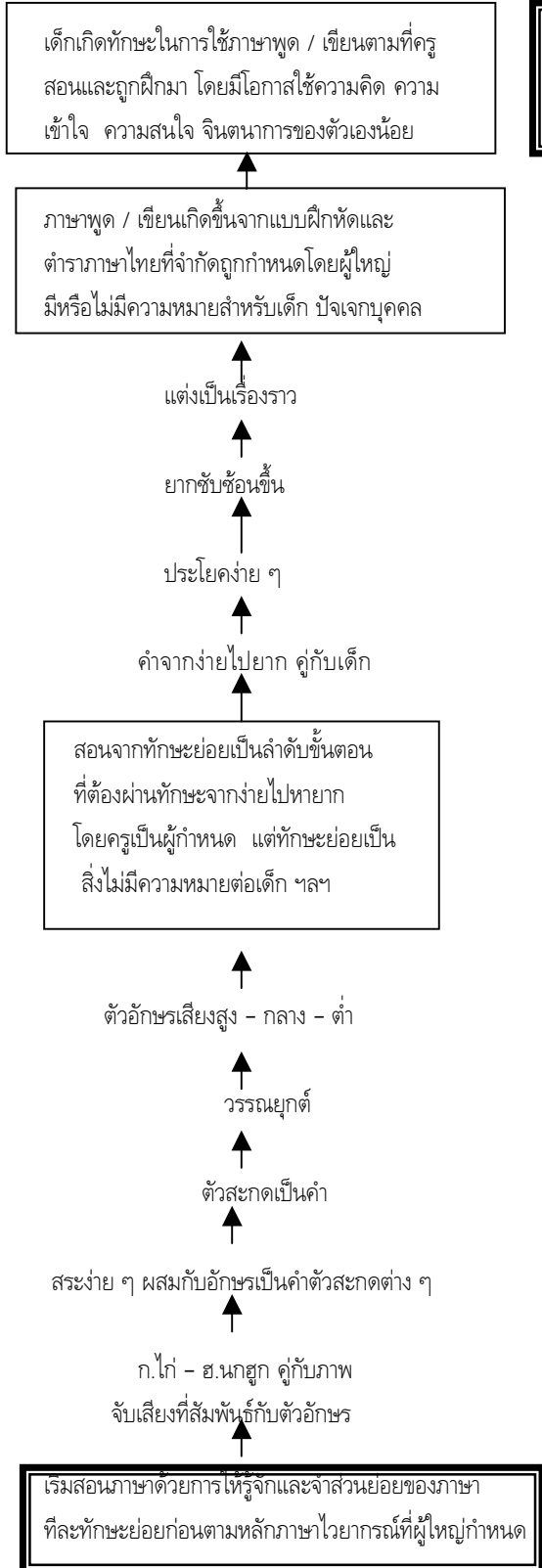
<p>เหตุนี้เองเด็กจำนวนมากจึงต้องประสบกับความล้มเหลวอยู่เสมอ</p> <p>★ ความสามารถในการทำงานให้ถูกต้อง ทั้งการพูดและการเขียนจะใช้เป็นหลักฐานเครื่องวัดผลคะแนนการเรียนรู้</p>	<p>การเรียนรู้และมีระดับการพัฒนาได้ไม่เท่ากัน แต่ละคนมีวิถีทางของตนเอง ดังนั้น จึงไม่มีคำว่า “ความล้มเหลว” เกิดขึ้น</p> <p>★ ความสามารถที่จะเข้าใจและประยุกต์ นำความรู้ไปใช้ และสามารถคิดได้อย่างผู้รู้ จะใช้เป็นรากฐานการเรียนรู้ เช่นเดียวกับความสามารถในการใช้วิธีการต่าง ๆ ในการทำงานในสถานการณ์ต่าง ๆ</p>
---	--

จากตารางเปรียบเทียบการเรียนรู้ภาษารูปแบบนี้ ทำให้เราเห็นภาพสังเขปของพฤติกรรมการสอนของครู และการเรียนรู้ของเด็กที่เกิดขึ้นในโรงเรียน ซึ่งมีความแตกต่างกันมากชนิดที่เรียกว่า เดินสวนทางกันเลยทีเดียว

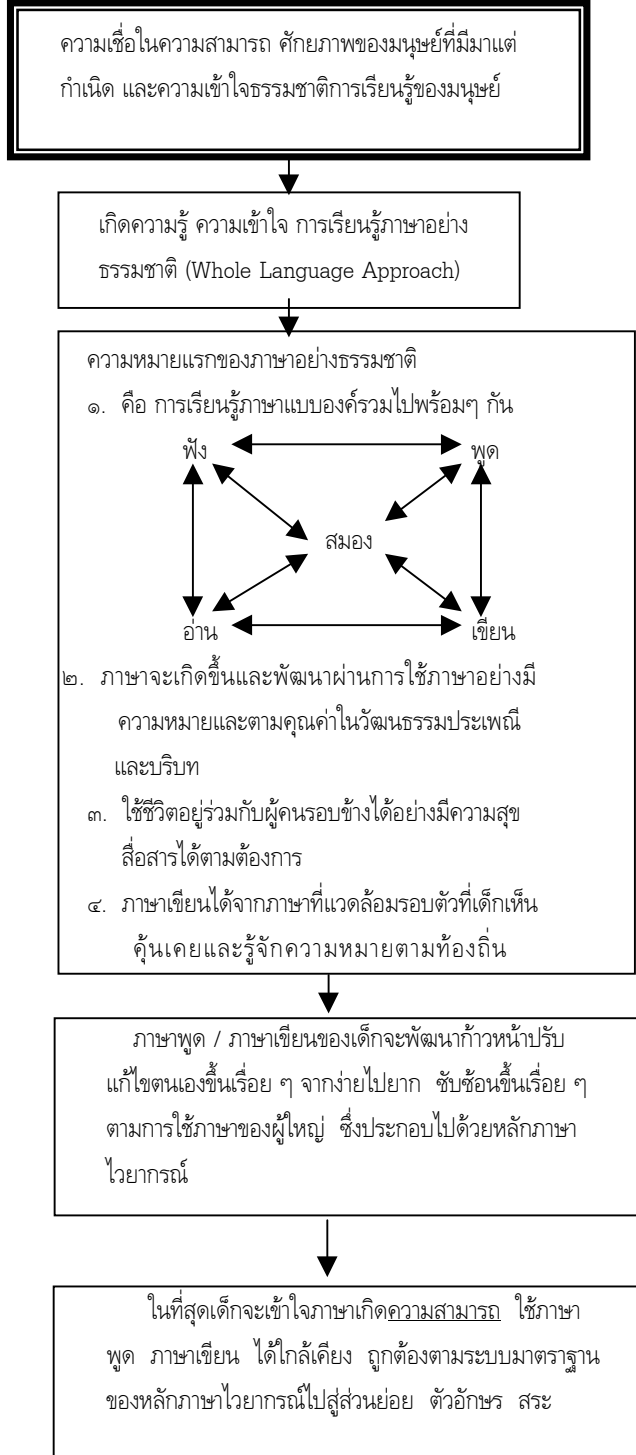
ดังนั้นคณะผู้วิจัย ซึ่งผ่านประสบการณ์การนำปรัชญา แนวคิดของภาษาธรรมชาติลงปฏิบัติจริงในโรงเรียน ได้มีโอกาสสังเกต ติดตาม กระบวนการเรียนการสอนภาษา ได้เห็นภาษาของเด็กปรากฏขึ้น และพัฒนาไปอย่างเป็นธรรมชาติ มาตั้งแต่ปี ๒๕๓๖ จนสามารถสรุปแนวทางการเรียนรู้และพัฒนาภาษาของเด็กตามองค์ความรู้นี้ ดังขอเสนอเป็นแผนผังการเรียนรู้ภาษาของเด็ก ๒ แนวทาง ที่สวนทางกันอย่างชัดเจน โดยการสร้างผังขึ้นจากฐานการมองเด็กในฐานะมนุษย์ที่เกิดมาเป็นสัตว์ประเสริฐ เพราะมีสมองไว้คิด ต่างจากสัตว์อื่นนั่นเอง เหตุผลเช่นนี้จึงสมควรที่เด็กจะได้มีโอกาสศึกษาเรียนรู้ตนเองและโลกรอบตัว โดยการใช้กระบวนการคิดเป็นแกนการเรียนรู้ของเขา ดังนี้

แผนผังการเรียนรู้และพัฒนาภาษาของเด็ก ๒ แนวทาง ที่สวนทางกันอย่างชัดเจน

การสอนภาษาตามรูปแบบเดิม

การเรียนรู้ภาษาอย่างธรรมชาติ

จากแผนผังการเรียนรู้และพัฒนาภาษาของเด็กนี้ แสดงให้เห็นการเริ่มต้นสอน / หรือสัมผัสภาษาของเด็กไปจนเกิดทักษะ / ความสามารถทางภาษาไปที่ละขั้นตอน ทั้ง ๒ แนวทาง จนในที่สุด ๒ แนวทางนี้ได้ทำให้เด็กเรียนรู้และใช้ภาษาที่สมบูรณ์คือ ถูกต้องตามหลักภาษาและไวยากรณ์

แต่ในระหว่างทางของทุกขั้นตอนนั้นแตกต่างกันที่การมองเด็กว่าเด็กเป็นเพียงผู้ปฏิบัติฝึกฝนทักษะ หรือจะมองเด็กอย่างเชื่อมั่นในการเกิดมาเป็นมนุษย์ที่มีสมองไว้มอง อันมีผลต่อการจัดการศึกษาให้เด็กในวัยเริ่มต้นเข้าโรงเรียน

กระบวนการเรียนรู้และพัฒนาทางภาษาแบบธรรมชาตินี้จึงเห็นภาพชัดว่า เด็กจะเรียนรู้ภาษาจากชีวิตจริง จากสิ่งของจริง ๆ รอบตัว จากหนังสือเรียนและภาษาที่เขาได้ยินได้ฟัง ได้พูดได้เห็น รับรู้และเข้าใจได้ทั้งในลักษณะที่เกิดจากการจัดสภาพแวดล้อมให้เป็นเงื่อนไขในการเรียนการสอน และในลักษณะที่เป็นธรรมชาติไม่มีการจัดสภาพการเรียนการสอนคือที่ได้สัมผัสอยู่ ทุกวัน จนกระทั่งเด็กเกิดความมั่นใจ จึงเปล่งเสียงเพื่อสื่อสารให้ผู้อื่นรับรู้ เข้าใจความหมายที่ต้องการ เมื่อเขาได้รับการตอบสนองก็เกิดความมั่นใจ กระบวนการพัฒนาความคิดจึงเกิดขึ้นตามลำดับ ภาษาก็จะเข้ามาช่วยความคิดและความคิดก็จะช่วยสร้างภาษาให้ก้าวหน้ามากขึ้น เจริญงอกงามควบคู่กันไปตามลำดับ จนกระทั่งพร้อมอยากที่จะเขียนแบบผู้ใหญ่บ้าง ในที่สุดการเขียนของเด็กก็จะปรากฏชัดขึ้นเองภายใน เป็นความต้องการที่เกิดจากภายใน ที่จะส่งสัญญาณความคิด ถ่ายทอดออกมาเป็นสัญลักษณ์ รูปวาด หรือตัวอักษรตามลำดับอายุ และความสามารถเป็นการผุดขึ้นของภาษา (EMERGENT LITERACY) การรู้ภาษานี้จึงเกิดจากการที่เด็กได้สัมผัสประสบการณ์ในทุกด้านจากการเห็น การฟัง การอ่านภาษาเขียนในหนังสือ การแปลความหมายจากการเรียนรู้ และเข้าใจภาษาที่เกี่ยวข้องกับคำพูดที่ได้เก็บข้อมูลไว้ในสมองแล้วพัฒนาทางภาษาพร้อมไปกับการเรียนรู้โลกรอบตัว

แม้แนวทางการเรียนรู้ภาษาแบบธรรมชาติจะเดินสวนทางกับรูปแบบการสอนภาษาแบบเดิม แต่ความสามารถของครู ในการผสมผสานจุดดีของแนวคิดมาใช้ประโยชน์คือคุณค่าสูงสุดที่ผู้เรียนทุกคนควรจะได้รับ ดังความเห็นของ ศ.ดร.อารี สันทหวิ ที่กล่าวให้สัมผัสภาษณ์ไว้ว่า "ถ้าเปรียบเทียบกับแนวการสอนภาษาแบบเดิม Whole Language เป็นการทำเอาของดี ๆ มาใช้... ของเราก็มีทำกันอยู่แล้ว การอ่านหนังสือให้ลูกฟังก่อนนอน ปูย่าตายายเล่านิทานให้ลูกหลานฟัง การอุ้มชูเด็กและออกเสียง เรียนรู้ภาษา ...ทำไมคุณแนวรัตน์จึงเป็นกวี เพราะพ่อชอบบทกลอนและเขียนติดขัดไปได้ เด็กจึงชินกับคำกลอน... ภาษาธรรมชาติจึงเป็นแนวของการค้นพบการเรียนรู้อย่างธรรมชาติของเด็ก ไม่ใช่แนวทางที่สร้างขึ้นแต่อย่างใด."

บทที่ ๓

การเรียนรู้ภาษาอย่างธรรมชาติแบบองค์รวม ณ โรงเรียนแห่งหนึ่งในบริบทไทย

มองผ่านรั้ว "โรงเรียนอนุบาลอนุบาลน้อย" เขตกรุงเทพมหานคร เห็นเด็ก ๆ วิ่งไปมา บ้างนั่งเล่นทราย บ้างวาดภาพ กระโดด ปีนปายเครื่องเล่น เสียงหัวเราะคิกคักดังลอดออกมา สีสหน้าของ เด็ก ๆ บ่งบอกถึงความสุขที่ได้รับขณะเล่นอยู่ใต้ต้นไม้ใหญ่ที่ให้ร่มเงาแก่เด็ก ๆ ทำให้รู้สึกถึงความเย็นสบาย ทำให้คิดถึง คำกล่าวของท่านอาจารย์หม่อมอมระ วัชรินทร์ ณ อยุธยา ที่กล่าวว่า **“ถ้าเด็กร้องไห้เมื่อมาโรงเรียน ถือว่าเป็นเรื่องปกติ แต่ถ้าเด็กอยากมาโรงเรียนแสดงว่าโรงเรียนอบอุ่นเหมือนบ้าน”**

ซึ่งเป็นการท้าทายความสามารถของผู้บริหาร ครู และผู้ที่เกี่ยวข้อง ทำให้เป็นที่น่าสนใจว่า ทำอย่างไรจึงเห็นภาพความสุขของเด็กในโรงเรียนเหมือนภาพที่เห็นในโรงเรียนแห่งนี้ การท้าทายในที่นี้หมายถึงเอาการปรับเปลี่ยนรูปแบบกระบวนการเรียนรู้เดิมที่ทำกันอยู่ในโรงเรียนมาเป็นลักษณะพัฒนาตนเองสู่การจัดการศึกษาที่มีคุณค่า เหมาะกับวัยและธรรมชาติการเรียนรู้ของเด็ก

การเรียนรู้ภาษาแนวธรรมชาตินี้ "โรงเรียนอนุบาลน้อย" ค้นพบความสามารถในการรู้ภาษาของเด็กมาตั้งแต่ปี ๒๕๓๖ เริ่มต้นปรากฏแนวทางนี้ขึ้นในห้องเรียนห้องหนึ่ง แล้วจึงเริ่มสนใจศึกษาปรัชญา ทฤษฎี เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนการสอนแบบ Whole Language จนมาถึงปัจจุบันนี้ใส่ใจในการศึกษาหาคำตอบที่จะปรากฏ

ผู้บริหารและคุณครูและโรงเรียนอนุบาลน้อย ได้พัฒนากระบวนการเรียนรู้ภาษาขึ้นมาอย่างธรรมชาติ มีความชำนาญขึ้นมาจากการเรียนรู้ร่วมกันในสถานการณ์จริง ผลจากการปฏิบัติได้นำมาวิเคราะห์ พัฒนาองค์ความรู้ภาษาธรรมชาติจากปรัชญา ทฤษฎีที่เรียนรู้มาจนเกิดความเข้าใจเป็นความรู้ที่แท้ ไม่ใช่ความรู้ที่ปรากฏเพียงตัวหนังสือตามตำราเท่านั้น

การเริ่มต้นของภาษาธรรมชาติในโรงเรียนแห่งนี้

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียนอนุบาลน้อย เกี่ยวกับการก้าวเข้าสู่แนวการเรียนรู้ภาษาแบบธรรมชาติ อาจารย์กรุณาเล่าให้ฟังว่า "แนวการศึกษาในอนุบาลน้อยเราแสวงหาการเรียนรู้ที่ได้เห็นเด็กมีความสุข สนุกในการเรียนรู้ตามวิถีแบบธรรมชาติ เพราะในรูปแบบการ

เรียนปกติในโรงเรียนทั่วไปที่เด็กต้องเสียเวลาไปมากกับการนั่งคัด เขียน แต่กลับไม่เห็นจะได้ประโยชน์คุ้มค่าต่อชีวิตเด็กเลย การพัฒนาด้านอื่น โดยเฉพาะกระบวนการคิดเสียไปหมด เรารู้ว่าภาษาเป็นเรื่องใหญ่ อ่านบทความจากหนังสือ Young Children ซึ่งเป็นวารสารชั้นนำของการศึกษาของอเมริกา หรือของโลกก็ว่าได้ ซึ่งออกเดือนเว้นเดือน หลายฉบับพบว่า Whole Language กำลังฮิตติดลมใน ช่วงนั้น ปี ๒๕๓๖ แรก ๆ ไม่ค่อยเข้าใจ ไม่รู้เลยว่าอะไร มันดูง่าย ๆ อ่านเรื่อย ๆ ติดตามให้มีความรู้อยู่กับตัว ให้รู้ทันความเคลื่อนไหว ทันสถานการณ์โลก

ในขณะที่เด็กในอนุบาลเรียนรู้แบบ Active Learning ผ่านการลงมือปฏิบัติ แบบคิดสนุกด้วยตัวเด็กเองอยู่แล้ว เด็กสนใจเรียนรู้ ไปทุกที่ เพราะ Active Learning ที่ดีที่สุดก็ต้องเรียนรู้ในสภาพแวดล้อมจริง

สถานที่เรียนรู้จึงเปลี่ยนไปเป็นตรงไหนก็ได้ในโรงเรียนหรือนอกโรงเรียน จนกระทั่งวันหนึ่งช่วงเทอม ๒ มีเด็กอนุบาล ๒ ห้องครูอ้อย มาจับจองที่ด้านข้างห้องธุรการ เราทำงานไปก็คิดไปด้วยว่า เด็กกำลังเรียนอะไรกัน ความสนใจของเขาเป็นอย่างไร อยู่ในสายตาเรา

จนกระทั่งถึงการเชื่อมโยงระหว่างสิ่งที่เห็นกับความจำ เรื่อง Whole Language ที่เคยอ่านมา จึงแนะนำครูอ้อยให้ลองเขียนคำว่า “ต้นไม้” เอาไปติดที่ต้นไม้ในขณะที่พูดถึงต้นไม้ แล้วเขียน “ใบไม้” ติดที่ใบไม้ตรงตามที่ครูสอนให้เด็กรู้จัก ฯลฯ ซึ่งวันนี้เราได้เห็นว่า พอครูติดแล้วถึงช่วงสรุปบทเรียน เด็ก ๔ - ๕ คน จากเด็กประมาณ ๑๕ คน เขียนคำที่ครูติดไว้ประมาณ ๑๐ คน ได้หมดทุกคำ ! โดยครูไม่เคยสอนมาก่อน เราไม่ได้คาดการณ์ว่าเด็กจะต้องเขียน เพราะในรูปแบบเดิมเราจะสอนให้เด็กอ่านสะกดทีละตัว เรียงตามตัวอักษร สอนแต่คำง่าย ๆ สระง่าย ตัวสะกดง่ายก่อนแล้วจึงเขียนได้

ทำไมเด็กจึงเขียนได้เอง ? "สัปดาห์ต่อมาเด็กอีกหลายคนเริ่มเขียนในลักษณะที่เด็กกลุ่มแรกเขียนได้อีก เขียนได้โดยครูไม่ต้องสอน สะกด หรือคัดมาก่อน จนมาถึงปลายเทอม ๒ เด็กที่เรียนอ่อนชนิดต้องเคียวเขี้ยว ติวกันทุกเย็น เริ่มจับดินสอเอง เขียนได้ ช่วงนั้นเราปล่อยจริง ๆ เราเห็นแล้วเราอยากรู้ เราให้กระดาษ ดินสอ ทำให้รู้ว่าเด็กไม่ต้องบังคับ เด็กทำอะไรเมื่อเขาพร้อม เขาก็จะทำของเขาเอง เราดูไปเรื่อยเราก็เริ่มเข้าใจ มันก็ก่อความเข้าใจของเราไปเรื่อย ๆ จนกระทั่งเรามองเห็นรูป อ้อ ! อย่างนี้เรียกว่า “ภาษาธรรมชาติ” อย่างที่เคยได้ความรู้มาจากหนังสือนั่นเอง ไม่ต้องมีใครสอนว่าอ่านอย่างไร เขียนอย่างไร พัฒนาการอย่างไร หลังจากนั้นก็เริ่มศึกษาทฤษฎีหลักการของ Whole Language เพื่อมาวิเคราะห์พัฒนาให้ครูรู้ว่า กระบวนการเป็นอย่างไร ในขณะที่เรารู้ว่าคนที่ไม่พอใจภาษาธรรมชาติ อันดับแรกเป็นเพราะไม่เข้าใจ ไม่เชื่อว่าเด็กจะทำได้ ไม่เชื่อว่าเด็กจะใช้ภาษา จะพัฒนาภาษาได้ ที่สำคัญที่สุด กลัวว่าเด็กจะไม่รู้จัก ก.ไก่

ข.ใช่ เขียนเองไม่ได้ อ่านเองไม่ได้ เพราะครูไม่สอนหนังสือ เด็กจะรู้ภาษาได้อย่างไร เป็นไปไม่ได้ ก็เลยไม่กล้าใช้

ปีนั้นในช่วงปิดภาคเรียน ปีการศึกษา ๒๕๓๖ จึงได้เชิญ ดร. จันทนา ภาคบงช มาให้ความรู้กับครูทั้งโรงเรียน ในเรื่องภาษาธรรมชาตินี้ เพื่อให้ครูมีพื้นฐานความรู้ที่ถูกต้องกำกับ"

พัฒนาการทางภาษาเขียนของเด็กเกิดจากความเอาใจใส่ของครู

"การทำงานของครูอ้อยในปีต่อมา ได้ตามเด็กอนุบาล ๒ ชั้นอนุบาล ๓ ไป เริ่มให้เด็กพัฒนาขึ้นเรื่อย ๆ จากการเขียนสะเปะสะปะ พัฒนาก้าวหน้าขึ้นเรื่อย ๆ จนอ่านรู้เรื่องแม้จะเขียนไม่ถูกต้องทั้งหมด เด็กก็มีกระดาษแผ่นเล็ก เด็ก ๆ เขียนไปแล้วนำมาใส่แผ่นใหญ่ ให้เด็กวาดรูปด้วย เด็กเขียนไว้เต็มตามที่เขายากเขียน จากเรื่องราวที่เรียนรู้ในวันนั้น ๆ แต่คำเหล่านี้ไม่เหมือน "บัตรคำ" ตามบทเรียนที่ครูเป็นผู้บอก ผู้สั่งผู้กำหนด ในรูปแบบการสอนภาษาเดิมที่เด็กต้องจำคำคู่กับภาพหรือของจริง แต่แนวภาษาธรรมชาติใครเขียนได้เท่าใดก็ได้ ใครเขียนไม่ได้ผลงานออกมาเป็นตัวเอียงหรือวาดเป็นภาพอย่างเดียวกันไม่เป็นไร พอต่อมาก็เริ่มให้เด็กทำเป็นหนังสือเล่มเล็ก ๆ แล้วก้าวต่อไปจึงให้เด็กทำเป็นนิทานแผ่นใหญ่ วาดแล้วก็ตั้งใจเขียนนะ จะเห็นความตั้งใจในการเขียนของเด็ก ได้จากลีลาและน้ำหนักเส้นของเขา แล้วก็นำมาแขวนไว้อ่านกันต่อไป

เราเห็นเด็กที่มีอัจฉริยภาพทางภาษา ชื่อน้องเพชรและน้องถึงถึง แต่งนิทานเรื่อง "ลูกกบลูกอ๊อด" ได้สนุกมาก มีรูปวาดประกอบด้วย จากการสังเกตขอใช้ศัพท์ครูทางวิชาการว่าพัฒนาการทางสังคมของเด็กจะปรากฏ

ในผลงานของเด็กที่ถ่ายทอดออกมา ทั้งอารมณ์ ความจำ ประสบการณ์ จินตนาการ การแต่งเรื่อง เด็กถ่ายทอดความรู้สึกข้างในออกมาจนผู้ใหญ่อ่านแล้วรู้ว่าเด็กมีความ รู้สึกอย่างไร ซึ่งผู้ใหญ่ไม่เคยรู้เลย กล่าวโดยสรุปคือ ภาษาธรรมชาติไม่ได้ทำให้เราเห็นแต่ภาษา แต่ทำให้เราเห็นทุกอย่างในตัวเด็กทั้งหมด เพราะฉะนั้นหัวใจของการสอนเด็กอนุบาลคือการเข้าใจเด็ก ถ้าเราเข้าใจนับ เราก็สอนอะไรก็ได้ ทำอะไรก็ได้ เด็กสร้างงานก็ได้ เด็กสร้างผลงาน ๓ มิติได้

ดังนั้นจุดพัฒนาการศึกษาหรือพลิกการศึกษา จึงเห็นชัดว่าหากเริ่มพลิกด้วยการเปลี่ยนวิธีการเรียนรู้ภาษาให้เป็นธรรมชาติก่อน แล้วทุกอย่างก็จะพลิกไปด้วยโดยอัตโนมัติ นี่เป็นบทสรุปง่าย ๆ ที่จัดเป็นยุทธศาสตร์ของการปฏิรูปการศึกษารูปแบบหนึ่งได้เป็นอย่างดี"

พัฒนาทางด้าน การอ่าน - การเขียน เกิดจากสภาพการณ์ที่ครูจัดให้

รูปแบบการจัดการเรียนการสอนตามแนวภาษาธรรมชาติ

- การจัดการเรียนการสอนตามองค์ประกอบการเรียนรู้ ๓ ส่วน ในโรงเรียนอนุบาลหนูน้อย
- องค์ประกอบที่ ๑ การจัดสภาพแวดล้อม
- องค์ประกอบที่ ๒ กระบวนการเรียนรู้แบบธรรมชาติตามวัยวุฒิของเด็ก
- องค์ประกอบที่ ๓ การจัดการเรียนการสอนของครู

องค์ประกอบที่ ๑ การจัดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศในโรงเรียน

เด็กกลุ่มหนึ่งนำกระดาษมาวางบนพื้นถนนในโรงเรียนแล้ววิ่งไปหยิบวัสดุต่าง ๆ มาวาง เอ ! เด็ก ๆ กำลังจะทำอะไรกัน ทำไมปล่อยให้เด็กทำงานกันกลางแสงแดดจ้า คุณครูหายไปไหนนะ แล้วผู้ใหญ่ที่อยู่ในตึกธุรการข้างหน้าทำอะไรกัน ขณะยืนมองสักครูเห็นเด็ก ๆ หยิบสีเมจิกมาขีดเงาของวัสดุที่ทอดลงมาบนกระดาษ บางคนวิ่งไปหาผู้ใหญ่ที่ยืนอยู่ คงจะเป็นคุณครู ครูยกนาฬิกาข้อมือขึ้นดู เด็กที่คุยด้วยรีบวิ่งไปแล้วขีดเขียนลงบนกระดาษ สลับกันวิ่งไปมาระหว่างงานบนกระดาษที่ทำอยู่กับคุณครูของเขา

ครูหน้าและครูหูชี้แจงว่าเด็กกลุ่มนี้อยู่ชั้นอนุบาล ๓ กำลังเรียนเรื่อง “แสงและเงา” เด็ก ๆ จะวาดเงาของวัสดุที่ทอดยาวบนแผ่นกระดาษแล้วจดเวลาตามคำบอกจากนาฬิกาของครู เด็กจะตื่นตื่นเมื่อเห็นด้วยตาว่าเวลาที่เปลี่ยนไป เงาของวัสดุก็เปลี่ยนแปลงเคลื่อนที่ไปได้เรื่อย ๆ ไม่หยุดนิ่งอยู่กับที่

*เด็กเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง โดยใช้สื่อของจริงรอบตัว
เด็กทำกิจกรรมตามเป้าหมายและแผนการเรียนรู้ที่วางไว้กับครู สนุก
สนทนากับงานที่ทำ เด็กได้เขียนภาษาสัญลักษณ์ตามที่ต้องการจากการ
เรียนรู้ที่โดยครูไม่ต้องบังคับใด ๆ แต่การเรียนรู้ของเด็กเกิดจากการ
จัดกิจกรรม การจัดสภาพแวดล้อม สื่อ อุปกรณ์ของครูที่ทำให้เด็ก
แสวงหาความรู้ ได้ด้วยตนเองตามแผนหลักของครู*

ภาพที่เห็นในโรงเรียนแห่งนี้ น่าจะแสดงถึงความเป็นไปได้ ที่จะเกิดการศึกษามีคุณภาพขึ้นได้ในโรงเรียนอื่น ๆ ได้เช่นกัน มีใช่หรือ ?

ส่วนสภาพแวดล้อมและบรรยากาศในห้องเรียน แต่ละห้องจัดมุมการเรียนรู้ มองไปตามมุมห้อง เห็นอุปกรณ์ที่จัดวางแยกประเภท มีของเล่นอยู่บนชั้นจัดแยกตามประเภทของของเล่น ชั้นหนังสือในมุมหนังสือมีหนังสือนิทานเล่มใหญ่ - เล็กเรียงกัน มองเห็นหน้าปกชัดเจน มี

หนังสือภาพประเภทต่าง ๆ รวมถึงหนังสือความรู้ สารานุกรม ตามเรื่องราวที่เรียนรู้ขณะนั้น ๆ สภาพของห้องเหมือนห้องหนึ่งในบ้าน ข้างฝาเต็มไปด้วยผลงานของเด็กที่แสดงถึงความแตกต่างทางความคิดและความสามารถของเด็กแต่ละคน บางห้องเรียนแขวนผลงานไว้ที่ราวเดี่ยว ๆ เต็มไปด้วยร่องรอยของการเรียนรู้ที่เกิดขึ้น

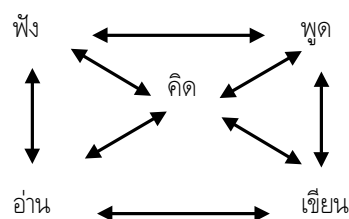
องค์ประกอบที่ ๒ กระบวนการเรียนรู้แบบธรรมชาติตามวัยของเด็ก

เด็กทุกคนทำงานของตัวเองเสมือนมดงานตัวน้อยที่ง่วนอยู่กับงานที่เด็กสนใจ ในห้องครูแน่นและครู่ไ้ เด็ก ๆ กำลังสนใจเรียนรู้อยู่ในมุมการเรียนรู้ในมุมการเรียนรู้ในและหน้าห้องเรียน เด็ก ๒ - ๓ คน กำลังนั่งอ่านหนังสืออยู่บนเบาะ มีหมอนอิงให้เอกเขนกอย่างสบาย พื้นปูด้วยพรม ๆ พร้อมทั้งชี้ให้เพื่อนดูภาพไปด้วย ครูสงบเรียบร้อย ในมุมบล็อกเด็ก ๆ ช่วยกันนำบล็อกต่างขนาดมาเรียงต่อกันเป็นรูปร่างเหมือนกำลังจะสร้างอะไรสักอย่าง ขณะที่ทำงานก็คุยกันเบา ๆ

โรงเรียนแห่งนี้ เด็ก ๆ มีวิธีทำงาน ดูแลตนเองเสมือนผู้ใหญ่
หรือที่เรียกว่า เกิดวินัยในตนเองขึ้นอย่างน่าดู

เด็กบางกลุ่มนั่งทำงานด้วยกันอยู่นอกห้อง มีถังดินเหนียววางอยู่ข้าง ๆ ทุกคนสวมผ้ากันเปื้อน ใครที่ปั้นเสร็จแล้วก็ทากาวใส่ทับ เพื่อป้องกันไม่ให้ดินแตก เด็กอีกกลุ่มนั่งคุยกับคุณครูเกี่ยวกับวิธีการทำน้ำผลไม้ ผลัดกันนำเสนอ ครูจดบันทึกสิ่งที่เด็กเสนอบนกระดาน ลักครู่จึงเปลี่ยนกิจกรรม การทำงานและการเคลื่อนไหวอย่างอิสระของเด็ก ทำให้ดูเหมือนว่าห้องเรียนทั้งห้องเป็นสนามเด็กเล่นที่เต็มไปด้วยการเรียนรู้ และพัฒนาตนเองของเด็ก

เด็กวางแผนทำกิจกรรมร่วมกันในห้อง โดยผ่านกระบวนการทางภาษาโดยการฟังเพื่อนพูดและอ่านจากสิ่งที่ครูเขียน ที่นี่เด็กกล้าตอบคำถาม นำเสนอแนวความคิดของตนเองได้อย่างกล้าหาญ มีหน้าที่เป็นผู้นำการเรียนรู้ของเด็ก ขณะเดียวกันก็เหมือนกับครูเป็นเพื่อนร่วมเล่นร่วมเรียนไปกับเด็กเช่นกัน

จึงเห็นภาพชัดตามหลักว่า

การเรียนรู้ภาษาอย่างธรรมชาติเกิดขึ้นในรูปแบบ

ซึ่งมีการคิดเป็นแกนกลางดังภาพ

องค์ประกอบที่ ๓ การจัดการเรียนการสอนของครู

ครูคิดอย่างไรจึงทำให้เด็กมีกระบวนการถ่ายทอดความคิดได้อย่างเป็นระบบเช่นนี้ ?

จากการติดตาม สังเกตและสนทนากับคุณครู พบว่า จากบรรยากาศการเรียนรู้ที่มีความสุข เด็กมีอิสระในการคิด การลงมือทำงานต่าง ๆ ทำให้เด็ก ๆ กล้าที่จะโต้ตอบหรือซักถามอย่างกล้าหาญ ไม่กลัวผิด จึงทำให้เกิดลำดับของการคิด เคลื่อนเข้าสู่การทำงานด้วยการลงมือปฏิบัติของเด็กเป็นไปอย่างต่อเนื่อง เลื่อนไหลไปเสมือนการดำรงชีวิตของมนุษย์ตามธรรมชาติ จึงดูแล้วไม่รู้สึกละอายใจ หรืออึดอัด ในบรรยากาศการเรียนรู้แบบนี้ จนในที่สุดเมื่อเด็กลงมือทำงาน เด็กก็ได้ความรู้ ได้ประสบการณ์ ได้สร้างงาน เกิดผลงาน ที่เกิดขึ้นจากผลการทำงานแล้วถ่ายทอดออกมาอย่างเป็นตัวของตัวเองเป็นผลงานทั้ง ๒ มิติ และ ๓ มิติ จึงเห็นความหลากหลายในความคิดออกมาเป็นผลงานหลากหลายในรูปแบบ ไม่ซ้ำกันเลย

การเรียนรู้ภาษาแนวธรรมชาติเป็นภาพที่ต่างจากการเรียนภาษาในรูปแบบเดิม

เมื่อมีคำถามว่า เมื่อเปลี่ยนแปลงการศึกษาไปแล้ว คุณครูมีความคิดเห็นเช่นไร

คุณครูตอบอย่างมั่นใจว่าเรียนแบบนี้แล้วมีชีวิตชีวา เด็กได้ลงมือทำงานด้วยตัวเอง มีการแบ่งความรับผิดชอบในหน้าที่ การจัดสภาพห้องเรียนเต็มไปด้วยการเรียนรู้ในโลกของภาษาที่อยู่รอบตัว ดังนั้น บรรยากาศในห้องเรียนจะเห็นความสำคัญของภาษาว่าสามารถดึงศักยภาพของเด็กแบบปัจเจกบุคคล ทำให้เด็กพัฒนาก้าวหน้าไปได้ดียิ่ง อันเป็นเป้าหมายของการจัดการศึกษาเด็กวัยอนุบาลที่มีคุณภาพ

การสอนภาษารูปแบบเดิมครูจะเน้นการอ่าน - เขียน ใช้วิธีการเร่งเด็กให้เขียนได้โดยการนั่งอยู่บนโต๊ะทำแบบฝึกหัดทุกวัน สอนเด็กให้อ่านโดยการชี้ตัว สะกดคำในหนังสือแบบเรียน เด็กและครูเคร่งเครียด แต่ในแนวภาษาธรรมชาติครูจัดสภาพการณ์ สื่อ หนังสือ อุปกรณ์การเขียน กระดาษ ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของเด็กเป็นรายบุคคล ประสบการณ์ที่ผ่านมามากมายปีครูก็ค้นพบด้วยตนเองว่า จากการเปลี่ยนแปลงสภาพห้องเรียนตามแนวการสอนนี้ ทำให้ผู้เรียนเกิดความไว้วางใจ จนสามารถถ่ายทอดความรู้สึก ความคิดของตนเองผ่านภาษาอย่างเป็นธรรมชาติ จนพัฒนาทักษะความสามารถในการอ่าน - ในการเขียนขึ้นเรื่อย ๆ ทุกวัน และเหนือไปกว่านั้น การเรียนรู้ภาษาตามแนวธรรมชาติ ยังผลให้เด็กประสบผลสำเร็จในการเรียนรู้ทุก ๆ วิชาไปด้วยโดยอัตโนมัติ เพราะภาษาเป็นสื่อกลางที่เด็กและครูใช้ในการเรียนรู้โลก และสื่อความหมายถึงกัน

ในภาพกระบวนการเรียนรู้ภาษาธรรมชาติ ทั้งในและนอกห้องเรียนอนุบาลหนูน้อยนี้ สามารถสรุปลักษณะการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นได้ ดังนี้

- เด็กเรียนรู้ด้วยการลงมือปฏิบัติจริง (Active learning) ผ่าน**ประสาทสัมผัสทั้ง ๖** ตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจที่มีความสุข
- การเรียนรู้เกิดขึ้นในห้องเรียน นอกห้องเรียน ใน**พื้นที่ทุกตารางนิ้ว** รวมถึงออกไปสัมผัสโลกจริง สิ่งแวดล้อมจริง นอกโรงเรียน
- การเรียนรู้**เนื้อหาใกล้ตัว**ที่มีประโยชน์ต่อชีวิตจริงของเด็ก
- เกิดขึ้นตลอดเวลา ระหว่าง**ครูกับเด็ก**กลุ่มใหญ่ กลุ่มย่อย รายบุคคล ผสมกลมกลืนเป็นกัลยาณมิตรต่อกัน บางครั้งก็มี**ผู้ปกครองเข้ามา**ร่วมวงด้วยบ่อย ๆ
- จึงเห็นว่าการศึกษาเรียนรู้เป็น**การบูรณาการ**ทุกสิ่งในชีวิตของเด็กร่วมกันไปแบบองค์รวม
- **พัฒนาก้าวหน้า**ไปร่วมกัน ทุก ๆ ด้านคือ**สติปัญญา**ที่ได้คิดด้วยตนเองอย่างไม่ถูกปิดกั้น **ด้านร่างกาย**ที่เคลื่อนไหวกล้ามเนื้อใหญ่และเล็กในการทำงานกิจกรรมรูปแบบต่าง ๆ ที่หลากหลาย **ด้านจิตใจ**ปรากฏความสุขในการเรียนรู้ทั้งครูและเด็ก เป็น**ด้านสังคม** การทำงานด้วยกันเป็นกลุ่ม การอยู่ร่วมกัน เล่นกัน และทำงานด้วยกันชีวิตที่ดีในโรงเรียน

การจัดการเรียนการสอนตามแนวภาษาธรรมชาติใน ๑ วัน

แสดงได้ 2 รูปแบบคือ

๑. ตารางกิจวัตรประจำวันแนวภาษาธรรมชาติ ตั้งแต่เด็กมาถึงโรงเรียนจนกลับบ้าน
๒. การจัดการเรียนการสอนที่เชื่อมโยงต่อเนื่องใน ๑ วัน ตามแนวภาษาธรรมชาติ

๑. ตารางกิจวัตรประจำวันแนวภาษาธรรมชาติ ตั้งแต่เด็กมาถึงโรงเรียนจนกลับบ้าน

เมื่อเด็ก ๆ มาถึงโรงเรียน สวัสดิ์ดีคุณครู นำของใช้ส่วนตัวไปเก็บที่ห้อง หรือแขวนถุงย่ามไว้ที่ราวข้างสนามแล้วเดินมาเล่นที่บริเวณสนามเด็กเล่น มีเครื่องเล่นมากมาย ทั้งเครื่องเล่นสนามในสนามทรายใหญ่กลางแจ้ง หรือเล่นเตะบอล วิ่งไล่จับที่ลานหนู ซึ่งเป็นลานเอนกประสงค์ที่มีหลังคาบังแสงแดด หรือบางคนหยิบหนังสือมานั่งอ่าน

๘.๑๕ น. ครูเอ้ประกาศเสียงตามสาย “สวัสดิ์ดีค่ะเด็ก ๆ ตอนนี้ได้เวลาเข้าแถวแล้วค่ะ เด็ก ๆ ช่วยคุณครูเก็บของเล่นในสนามด้วยนะค่ะ พิโตะเป็นตัวอย่างที่ดีให้ห้อง ๆ เก็บของเล่นคนละ ๒ - ๓ ชิ้นนะค่ะ

♪ ..เก็บ เก็บ เก็บ ช่วยกันเก็บของเล่นที่ เร็วคนดีมาเก็บเข้าที่กันเอ๋ย...(ซ้ำ) ♪ เก็บของเล่นเข้าที่เรียบร้อยแล้ว เด็ก ๆ ล้างมือ เตรียมตัวเข้าแถวค่ะ

เด็กทุกคนจะรีบเก็บของเพราะถูกฝึกเรื่องการฟังและการปฏิบัติตามคำสั่งมาก่อนหน้าแล้วมารวมกันที่ลานหนู บางวันคุณครูจะนำสื่อทางภาษามาแสดงให้เด็กดู วันนั้นเช่นกัน คุณครูนำแผนภูมิเนื้อเพลงชาติมาแขวนไว้ ขณะที่เด็ก ๆ ร้องเพลงชาติ คุณครูก็จะชี้ตามไป เพื่อให้เด็กได้เรียนรู้ภาษาอย่างมีความหมายจากประสบการณ์ตรง (เกิดขึ้นช่วงต้นปีการศึกษา เมื่อเด็กคุ้นเคยแล้วก็ไม่ต้องชี้แผนภูมิทุกวัน) หลังจากนั้นบางห้องก็จัดกิจกรรมเคลื่อนไหวร่างกายตามจังหวะเครื่องดนตรี ภาษาจะปรากฏจากสถานการณ์ให้เด็กสัมผัสจริงอย่างเป็นธรรมชาติและมีความหมาย

ในห้องครูเอ็นและครูยู

๙.๐๐ น. ● จากลานหนู **เด็กเข้าห้องเรียน** เก็บของใช้เข้าที่ แยกสิ่งของต่าง ๆ ตามตำแหน่งชื่อของตนเอง หรือตามตะกร้าที่ระบุงานไว้ เช่น สมุดการบ้าน ยา นม ฯลฯ

● **เด็กเขียนชื่อหรือเซ็นชื่อ** ในช่องตารางชื่อของตน ตามที่เคยปฏิบัติในทุก ๆ วัน และบันทึกว่าระหว่างทางจากบ้านมาโรงเรียนพบอะไรบ้าง โดยการวาดหรือเขียนก็ได้

● **เด็กจะเข้ามุมอิสระที่ชอบ** เช่น อ่านหนังสือ ฝึกทักษะกล้ามเนื้อใหญ่และเล็ก การเคลื่อนไหวตามจังหวะเพลง ฯลฯ

๙.๒๐ น. ● เริ่มกิจกรรมโดย**ครูและเด็กกลุ่มใหญ่ทั้งหมดร่วมกันวางแผนหัวข้อเรื่อง**การเลี้ยงหนอน เด็ก ๆ เสนอความคิดให้คุณครูเขียนตัวหนังสือตัวใหญ่ลงบนกระดาษตามแนวคิดของตนเอง บอกความต้องการวัสดุอุปกรณ์ที่จะนำมาทำบ้านหนอน วางแผนจัดหน้าที่ของแต่ละคนที่จะทำงานสร้างบ้านให้หนอน และวิธีปฏิบัติตนในการเลี้ยงและดูแลหนอนที่เอามาจากบ้านอย่างไรดี เมื่อเด็ก ๆ บางแผนเสร็จจึงชวนกันดื่มขนมและรับประทานอาหารว่าง

๙.๔๐ น. ● **เด็กกลุ่มย่อยตระเตรียมงานตามแผนและขั้นตอนที่ปรากฏอยู่**ผ่านตัวหนังสือบนกระดาษแผ่นใหญ่ สื่อสารความต้องการระหว่างครู - เด็ก

ภาษาพูด - ฟัง ซักถาม โต้ตอบ พูดคุยให้กลุ่มเพื่อน

ภาษาเขียน - วาดภาพ เขียนตามความคิด จินตนาการ

● กลุ่มเด็กที่มีหน้าที่หาอุปกรณ์มาสร้างบ้านหนอน ออกไปนอกห้องเรียน ค้นหา นำอุปกรณ์กลับเข้ามา มีกล่องทำเป็นบ้าน ขวดน้ำพลาสติก เป็นต้น

● อีกกลุ่มหนึ่งไปหาวัสดุมารองให้หนอนอยู่ เช่น กิ่งไม้ ใบไม้ กระดาษทิชชู

● อีกกลุ่มช่วยกันตัดผ้าขาวบางปิดบ้านหนอน

๑๐.๐๐ น. ● **เด็กกลุ่มย่อยเริ่มทำงาน**สร้างบ้านหนอนตามแผนต่อไป โดยเข้าไปในมุมการเรียนรู้ต่าง ๆ

● บางกลุ่มสร้างบ้านหนอน

● บางกลุ่มแต่งนิทาน โดยการวาดภาพหรือเขียนเกี่ยวกับหนอน

● บางกลุ่มเข้ามุมทักษะวิชาการคือ คณิตศาสตร์ เซาว์น ภาษาไทย

● บางกลุ่มศึกษาชีวิต ความเป็นอยู่ของหนอนจากหนังสือความรู้

- บางกลุ่มเข้ามาสร้างสรรค์อิสระ เช่น ศิลป ฝึกกล่อมเนื้อเล็ก ฯลฯ
 - บางกลุ่มเข้ามาฟังนิทานจากครู หรือหุฟังเกี่ยวกับชีวิตนอน
- ๑๐.๔๐ น. ● **กลุ่มย่อยช่วยกันเก็บงาน สรุปงาน** วันนี้ทำอะไรกัน และทำอะไร ได้ผลอย่างไร
- ๑๐.๕๐ น. ● **ตัวแทนเด็กออกมาเล่า** ให้เพื่อนกลุ่มใหญ่ฟัง ร่วมกันทุกกลุ่ม ครูร่วมสนทนา สรุปความรู้ แนวปฏิบัติที่ดี ถูกต้อง เป็นการเรียนรู้ร่วมกัน
- ๑๑.๐๕ น. ● **เด็กรายบุคคลมีโอกาสถ่ายทอด** ความรู้สึก จินตนาการ ประสบการณ์จากการทำงาน การเรียนรู้วันนี้ลงในงาน ๒ มิติ เป็นรายบุคคล เป็นงานวาดหรือขีดเขียนประจำวัน
- ๑๑.๑๕ น. ● **ลงสนามฝึกกล่อมเนื้อใหญ่** ตามฐานต่าง ๆ ฝึกกระโดดข้ามล้อย่าง ฝึกโหนบาร์โค้ง ฝึกกระโดดตามช่องตาราง ฝึกเดินหน้า ถอยหลัง ตามทิศทางต่าง ๆ ฯลฯ เล่นอิสระในสนามทรายก่อนรับประทานอาหาร อาบน้ำ นอนพัก
- ๑๔.๐๐ น. ● **พูดคุย สรุปงานและวางแผนวันต่อไป** ต้องการทำอะไร เขียนตัวหนังสือตัวโตขึ้นบนกระดานอีกครั้ง
- ปิดเพลงผ่อนคลาย มีความสุขก่อนกลับบ้าน

๒. ตัวอย่างการจัดการเรียนการสอนที่เชื่อมโยงต่อเนื่อง ๑ วัน ตามแนวภาษาธรรมชาติ

ในการจัดการเรียนการสอน **ห้องครูจิมและครูหนึ่งต้องตั้งเป้า** **หมาย** เพื่อให้เด็กได้รับประโยชน์จาก กิจกรรม เช่น หัวข้อ “แม่” คุณครูตั้งวัตถุประสงค์ว่า เด็กควรได้ระลึกพระคุณของแม่ที่มีต่อลูก และเป็นโอกาสดีที่让孩子ได้แสดงความรัก ความกตัญญู

- การจัดกิจกรรมของคุณครูเริ่มต้นด้วยการเปิดเพลง “ใครหนอ” ให้เด็ก ๆ ฟัง ใครที่ร้องตามได้ก็จะร้องประกอบเนื้อเพลงที่คุณครูเขียนติดไว้ที่บอร์ด เมื่อเพลงจบ
- ครูเล่านิทานเรื่อง “ลูกไปตามหาแม่”
- โดยให้เด็กเข้ามามีบทบาทในการแสดงบทบาทสมมติขณะที่ครูเล่านิทาน หลังจากนั้น เด็ก ๆ ช่วยกันบอกความหมายของคำว่า “แม่” ครูเขียนตัวโตไปตามที่เด็กบอกบนกระดาน

น้องปอม : แม่คือผู้ที่มีความอดทน

น้องกวิน : แม่คือผู้ที่ให้น้ำนมเรากิน

น้องแจ๊ค : แม่จะคอยดูแลเรา

น้องท้อป : แม่จะคอยสั่งสอนเราให้เราเป็นคนดี

น้องทัตติ : ถ้าเราดีแม่ก็จะเหนื่อยมาก เรากำลังทำบาปกับแม่

คุณครูถามต่อว่า “แล้วเราจะทำอะไรเพื่อแม่บ้าง”

น้องน้ำผึ้ง : น้ำผึ้งจะดูแลคุณแม่ตอนคุณแม่ไม่สบาย

น้องโต : ก็ช่วยคุณแม่พับผ้า

น้องเปี่ยม : ก็ช่วยคุณแม่ทำความสะอาดบ้าน

ภาษาเขียนก็เกิดขึ้นได้จากภาษาพูด สนทนาระหว่างครูกับเด็กนั่นเอง

- หลังจากสนทนา คุณครูชักชวนเด็กวางแผนเข้ามาในห้องที่มีความเกี่ยวข้องกับเนื้อหาที่สอน คุณครูเล่าให้ฟังต่อว่าในห้องต้องมีมุมและอุปกรณ์อะไรบ้าง เพื่อสร้างทางเลือกจากการใช้สื่อที่หลากหลาย ซึ่งประเด็นนี้ให้เด็กได้คิด - ถาม เพื่อให้ติดต่อแล้วถ่ายทอดออกมาจากประสบการณ์ที่ได้รับในวันนั้น ๆ หรือก่อนหน้าวันนั้น ๆ

การเรียนการสอนตลอดช่วง ๑ วัน เริ่มต้นแล้วเคลื่อนไหลไปอย่างต่อเนื่องจนจบวัน จะเห็นภาพครูและเด็กช่วยกันทำงาน สร้างงานตามแนวความคิด บอกเหตุ - ผล สร้างข้อตกลง หาแหล่งข้อมูลไปด้วยกันตลอดทั้งวัน โดยใช้การตามความสนใจ หรือตามใจเด็กไปโดยไม่มี ทิศทาง แต่อิสระของเด็กคือความเป็นตัวของตัวเอง ที่ดำเนินไปตามแผนที่กำหนดร่วมกันกับครูก่อนแล้ว และอิสระภาพของเด็กคืออิสระในการคิดและทดลองทำงาน โดยมีครูเป็นผู้นำหรือเป็นเงาที่สำคัญของเด็กทุกคนในห้องเรียน

บทสรุปภาษาธรรมชาติในโรงเรียนอนุบาลหนูน้อย

การนำแนวคิดการสอนภาษาธรรมชาติเข้ามาใช้ในโรงเรียนอนุบาลหนูน้อย เกิดจากการค้นพบของผู้บริหาร ครู และเด็กที่ต่างเปิดโอกาส เปิดใจที่สื่อภาษาด้วยความหมายเดียวกัน เริ่มจากการคิดร่วมกันของผู้บริหารและครู นำแนวคิดที่ได้ลงสู่การพัฒนาเด็กเป็นขั้นตอน ด้วยการทำงานอย่างจริงจัง ประเมินจากสภาพที่พบ ปรับแก้ปัญหาเฉพาะหน้าที่เกิดขึ้นร่วมกัน เห็นว่างานเป็นของทุกคนที่จะต้องร่วมกันรับผิดชอบ คึกษา แสวงหาความรู้ และแบ่งปันแนวคิด เอื้ออาหารต่อผู้ที่สงสัย ให้ความสำคัญกับทุกคนและทุกเรื่องเท่า ๆ กัน

เปิดโรงเรียนให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมเสนอแนวความคิด ร่วมกิจกรรม ให้ข้อมูลที่ถูกต้องและเป็นจริงแก่ผู้ปกครอง คุณครูเข้าใจกระบวนการว่าจะทำอะไร ทำอย่างไร ผลที่เด็กจะได้รับเป็นอย่างไร ตอบคำถามที่ผู้ปกครองถามได้ ซึ่งประเด็นให้เห็น นำชมการทำงานและผลงานเด็ก เมื่อผู้ปกครอง ผู้บริหาร ครูและเด็กเข้าใจกัน ทำให้มั่นใจว่า สิ่งที่สามารถพัฒนาเด็กได้ครบทุกด้านจริง ๆ

เด็กจะเรียนรู้ภาษาอย่างมีความหมาย มีทั้งการฟัง การพูด การอ่าน และการเขียนผ่านกระบวนการคิด การวางแผนการทำงาน ซึ่งเด็กได้เลือกเรียนรู้เองภายใต้ขอบเขตของเนื้อหา และรูปแบบการเรียนรู้ที่ครูวางไว้ให้ ครูทำหน้าที่เป็นกลไกที่จะนำเด็กเลื่อนไหลไปสู่การเรียนรู้ จนเด็กเกิดแรงบันดาลใจที่อยากทำ โดยครูไม่ต้องกระตุ้น

ผลงานเป็นตัวชี้ว่าคุณค่าชีวิต ที่เราทุกคนเห็นได้ว่า เด็ก
เรียนรู้ผ่านการลงมือคิดและกระทำด้วยตนเอง จนเกิดองค์ความรู้
เกิดผลงานขึ้นได้เอง ร่วมกับครูเป็นสำคัญ

บรรณานุกรม

- การอ่านออก เขียนได้จากสภาพแวดล้อมของเด็กปฐมวัย. (๒๕๓๗). โดยผู้เชี่ยวชาญจากประเทศอิสราเอล.
เอกสารประกอบการสัมมนา โดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สถาบันราชภัฏเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่.
- คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ,สำนักงาน. สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กปฐมวัย, มูลนิธิชมรมไทย-อิสราเอล ในพระราชูปถัมภ์ฯ และมูลนิธิสตรี-สตรีวิงส์. (พ.ศ. ๒๕๔๒) **การศึกษาปฐมวัย : สร้างคนสร้างชาติ**
- . (พ.ศ. ๒๕๔๒). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒. กรุงเทพมหานคร :บริษัท พริกหวานกราฟฟิค จำกัด
- หริพันธ์ สุตะบุตร. (พ.ศ. ๒๕๔๒). **อัจฉริยภาพของเด็ก ๆ เล่ม ๑**. นครปฐม : โรงพิมพ์ศูนย์ส่งเสริมและฝึกอบรมการเกษตรแห่งชาติ สำนักส่งเสริมและฝึกอบรม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน
- . (พ.ศ. ๒๕๔๒). **อัจฉริยภาพของเด็ก ๆ เล่ม ๒**. นครปฐม : โรงพิมพ์ศูนย์ส่งเสริมและฝึกอบรมการเกษตรแห่งชาติ สำนักส่งเสริมและฝึกอบรม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน
- อารี สันทนต์. (2535). **นวัตกรรมปฐมวัยศึกษา**. สมาคมเพื่อการศึกษาเด็ก : กรุงเทพฯ.
- Eisele, Beverly. (ค.ศ. ๑๙๙๑). **Managing The Whole Language Classroom**. USA : Creative Teaching Press. Inc. Cypress Ca, 90630
- Kenneth S. Goodman, Lois Bridges Bird and Yetta M. Goodman. (ค.ศ. ๑๙๙๑).**The Whole Language**. Catalog. USA : American School Publishers.Macmillan / McGraw – Hill
- Oglen, Geraid R. (1997). **Parents, Learning, and Whole Language Classrooms**. United States of America : Thwe Nation Council of Teachers of English.

โครงการวิจัยและพัฒนาการเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัย (3-5 ปี)

สถาบันแห่งชาติเพื่อการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย (สศป.)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ

ที่ปรึกษา ดร. รุ่ง แก้วแดง
เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ
ดร. สายสุรี จุติกุล
ที่ปรึกษาสถาบันแห่งชาติเพื่อการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย
รศ.ดร.ภรณี คุณวัชรณะ
ที่ปรึกษาโครงการวิจัยและพัฒนาการเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัย

คณะผู้เขียน

มูลนิธิชมรมไทย-อิสราเอล ในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ

หน่วยงานที่รับผิดชอบ

สถาบันแห่งชาติเพื่อการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย
นางทิพย์สุดา สุเมธเสนีย์ ผู้อำนวยการสถาบันฯ
นางอรุณศรี ละอองแก้ว นักวิชาการการศึกษา
นางจันทิมา พงษ์สมาน นักวิชาการการศึกษา
นางสาวสมพร พรหมดี นักวิชาการการศึกษา
นางสาวจิรา วงศ์เหลือง เจ้าหน้าที่